

A. FURMAN

MITÄ ON
MATERIALISTINEN
DIALEKTIikka

KARJALAN ASNT:n
VALTION KUSTANNUSLIIKE
PETROSKOI
1959

Tässä kirjasessa kerrotaan lukijalle marxilaisesta materialistisesta dialektiikasta tieteenä, sen laeista ja kategorioista. Kirjasessa osoitetaan, että marxilainen dialektinen metodi on välttämätön ja ainoa oikea maailman tieteellisen tiedostamisen keino, todellisuuden vallankumouksellisen muuttamisen väline. Siinä selitetään, miksi materialistisen dialektiikan tunteminen on tärkeätä ja miten tätä metodia on käytettävä käytännöllisessä toiminnassa.

Kirjanen on tarkoitettu laajalle lukijakunnalle.

MIKSI TIETEELLINEN TIEDOSTAMISMETODI ON VÄLTTÄMÄTÖN

„Ei ainoastaan tutkimuksen tuloksen, vaan myös siihen johtavan tien on oltava todenperäinen”.

Marx

Ihminen tarvitsee tietoja kaikkialla — työssä työstökoneen ääressä ja kasvien viljelyssä, rakettien luomisessa kosmoslentoja varten ja haavojen parantamisessa. Ei ole sellaisia työaloja, joissa ei tarvittaisi tietoja. Jos maamies tuntee hyvin ne lainmukaisuudet, joiden alaisia hänen viljelemänsä kasvit ovat, niin hän osaa valita oikein siementen kylvöajan, järjestää taitavasti kasvien hoidon ja lopputuloksena saa hyvän sadon ja vieläpä parantaa jyvien laatua seuraavaa kylvöä varten.

Yhteiskunnan kehityksen lainmukaisuuksien tuntemisen avulla ihmiset voivat ennakolta nähdä tulevaisuuteen ja muuttaa yhteiskunnallista elämää heidän tarpeitaan vastaavasti. Näiden lainmukaisuuksien tunteminen on tärkeätä varsinkin sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa yhteiskunnallista elämää rakennetaan tietoisesti eikä vaistonvaraisesti.

Mutta ihminen ei voi tiedostaa mitään esinettä heti, yksinomaan katsomalla, uhraamatta siihen voimiaan. Katselemalla vuorilajikimpaletta emme saa oikeata käsitystä sen sisäisestä rakenteesta, käytännöllisestä arvosta ja siitä miten ja minkä tähden se on muodostunut. Lait ovat käytössä ihmissilmältä. Niiden tiedostaminen on monimutkainen ja pitkäaikainen prosessi, joka muistuttaa kullanetsijän työtä tämän huuhdellessa äärettömät määrät hiekkaa löytääkseen kultamuruja.

Alkuihmiset tiesivät jo esimerkiksi, että hankaamalla tulee lämmin. He hieroivat käsiään ja jalkojaan lämmittääkseen niitä ja oppivat vähitellen saamaan hankaamalla tulta. Kului kuitenkin vuosituhansia ennen kuin ihmiset syvensivät tietojaan niin paljon, että kykenivät tekemään yleistävän johtopäätöksen: hankaus muuttuu lämmöksi. Sen jälkeen tarvittiin vielä uusia vuosituhansia ennen kuin keksittiin laki, jonka mukaan mekaaninen liike ei muutu ainoastaan lämmöksi, vaan myös sähköksi, valoksi ja miksi liikunnan muodoksi tahansa, ja jokainen liikunnan muoto voi tietyissä oloissa synnyttää mekaanista liikettä tai itse muuttua siksi.

Ihmisten tehtävänä on aina ollut helpottaa totuuden tiedostamisen pitkää ja monimutkaista tietä. Mutta miten se voidaan suorittaa?

Kaikissa vaikeissa asioissa tulee avuksi taito. Se helpottaa ja tietyssä mielessä supistaakin työtä. Mikä ero on esimerkiksi taitavan ja aloittelevan muurarin välillä? Taitava muurari on oppinut tietynlaisen tiilien muurautavan, jota noudattaen hänen ei tarvitse tuhлата voimiaan turhaan, hän tekee työtä nopeasti, ilman liikoja liikkeitä. Aloitteleva taas muuraa tiiliä taitamattomasti, ilman määrätynlaista harkittua tapaa, tekee paljon turhia liikkeitä, ja hänen työstään on vähemmän tuloksia. Työmenetelmä eli -metodi merkitsee tiettyä määrää yksinkertaisia ja käteviä työtapoja, jotka helpottavat työtä ja takaavat sen nopean menestymisen.

Oikealla tiedostamismenetelmällä eli -metodilla on erikoisen suuri merkitys henkisessä työssä, luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden tutkimisessa. Siksi monet filosofit olivat aikoinaan sitä mieltä, että heidän tärkein tehtävänsä on oikean tiedostamismetodin löytäminen, ja siinä tarkoituksessa he tutkivat ihmisen tiedostamiskykyä. Englantilainen filosofi Francis Bacon rinnasti tieteellisen menetelmän merkitystä soihtuun, joka valaisee vaeltajan tietä pimeässä. Ranskalainen filosofi René Descartes, joka eli XVI vuosisadan lopussa ja XVII vuosisadan alussa, selitti teoksissaan tieteiden ja filosofian kehityksen pysähtyneen keskiajalla siksi, ettei ollut oikeata tiedostamismetodia. Hän yritti luoda sellaisen metodin, joka hänen mielestään takaisi ihmisille luonnonlakien menestyksellisen tiedostamisen. Niitä syitä, jotka jonakin aikana ovat haitanneet tieteen kehitystä, ei tietenkään saa huipentaa yksinomaan oikean tiedostamismetodin puuttumiseksi. On kuitenkin kiistatonta, että oikealla metodilla on erittäin tärkeä merkitys tieteellisessä tiedostamisessa.

Mitä merkitsee esineen tai ilmiön tiedostaminen?

Jonkin esineen tiedostaminen merkitsee, että sen ulkoisen ja sisäisen rakenteen sekä ominaisuuksien kuvaamisen ohella on selitettävä, miksi kyseinen esine on juuri sellainen eikä muunlainen, että on löydettävä sen synnyn ja kehityksen lait, jotta niitä voitaisiin soveltaa käytännön tarkoituksiin.

Esimerkiksi kun kollektiivitalonpoika tulee ensi kertaa Yleisliittolaiseen maatalousnäyttelyyn, niin hän näkee siellä ennätys'ypsyisiä nautarotuja, harvinaisen satoisia vehnä-lajikkeita ja paljon muuta. Katsellessaan eläimiä ja kasveja hän saattaa kuvata ne, luetella niiden hyödylliset ominaisuudet jne. Mutta sellaiset tiedot eivät tyydytä häntä. Hänen täytyy saada tietää myös se, miten nuo karjarodut ja kasvilajikkeet on luotu. Silloin hänen tietonsa ovat täydellisemmät ja hän voi soveltaa niitä käytäntöön.

Monissa maissa rakennetaan nykyään sosialismia kommunististen puolueiden johdolla. Näissä kaikissa maissa on samanlainen valta — työväenluokan diktatuuri. Mutta diktatuurin muodot ovat erilaisia: meillä Neuvostot, muissa maissa kansandemokratia. Sitä paitsi kansandemokratialla on eri maissa myös omat erikoisuutensa. Työväenluokka ja köyhin talonpoikaisto otti meidän maassamme vallan käsiinsä Kommunistisen puolueen johdolla avoimessa taistelussa koko kapitalistista maailmaa vastaan. Niissä maissa, jotka lähtivät kulkemaan sosialismin tietä toisen maailmansodan jälkeen, vallan otti koko demokraattinen rintama Neuvostoliiton tukemana taistelussa Saksan ja Japanin fasismia vastaan sekä omien maiden suurtilanomistajia ja -kapitalisteja vastaan, jotka menivät fasismiin puolelle. Siitä johtuvatkin kansandemokratian sellaiset erikoisuudet kuin monipuolueisuus, keskiporvariston tietynlaiset poliittiset oikeudet jne., mitä ei ollut meidän maassamme. Esitelmässään „Valtiosta” Lenin sanoo, että valtiovallan tieteellinen tutkiminen on sitä, että tarkastellaan, miten se on syntynyt ja kehittynyt ja millainen se on nykyään.

Mutta miksi eri esineiden tiedostaminen vaatii niiden syntymisen, muuttumisen ja kehityksen tutkimista? Ennen kaikkea siksi, että esineen piirteet, ominaisuudet ja erikoisuudet muotoutuvat sen kehityksen kulussa. Sitä paitsi esineiden ominaisuudet eivät vain muodostu, vaan myös ilmentyvät liikunnan, muutosten ja kehityksen kautta. Engels kirjoitti: „Itse aineen erilaiset muodot ja lajit voidaan taaskin tiedostaa vain liikunnan kautta; kappaleiden ominaisuudet ilmentyvät vain liikunnassa; kappaleesta, joka ei ole liikkeessä, ei ole mitään sanomista. Liikkuvien kappaleiden olemus johtuu siis liikunnan muodoista”¹. Loppujen lopuksi tärkeä voidaan erottaa vähemmän tärkeästä ja toistuva ohimenevästä, toisin sanoen ilmiöiden lainmukaisuus voidaan

¹ *F. Engels*, Luonnon dialektiikka, Gospolitizdat, 1955, s. 197.

havaita, löytää vain liikunnan, muuttumisen ja kehityksen kulussa. Näin ollen *jonkin esineen oikea tiedostaminen on mahdotonta ilman sen syntymisen, muuttumisten ja kehityksen tiedostamista, se on mahdotonta ilman oikeata tieteellistä metodia.*

TIETEELLINEN TIEDOSTAMISMETODI

Menetelmä eli metodi tarkoittaa suhtautumistapaa, todellisuuden esineiden ja ilmiöiden tutkimis- ja tiedostamistapaa. Oikeata tieteellistä tiedostamismetodia ei voida keksiä, se ei voi olla mielikuvituksen tuote, mielijohde. Sitä ei voida luoda nojautumalla vain ihmisen tiedostamiskykyjen tutkimiseen. Kaikkien marxilaisuutta edeltäneiden tiedostamismetodioppien peruspuutteellisuutena oli se, että ne eivät nähneet kaikkein tärkeintä — tiedostamansa tosi-olevaisen lainmukaisuuksia. Niitä kiinnosti vain se, mikä osuus tiedostamisessa on aisteilla ja järjellä, mitkä ovat tiedostamisen rajat, toisin sanoen ne rajoittuivat tiedostamisprosessin subjektiiviseen puoleen. Voidaksemme suhtautua ympäristömaailman ilmiöihin oikein on pidettävä pohjana itse todellisuutta, tiedettävä sen yleiset lainmukaisuudet ja otettava ne huomioon ulkomaailman tutkimisessa sekä sen käytännöllisessä uudistamisessa. Toisin sanoen tieteellinen kannanotto ympäristömaailmaan on mahdollista vain siinä tapauksessa, että tarkastelemme sitä sellaisena kuin se on todellisuudessa.

Meitä ympäröivän maailman esineiden ja ilmiöiden erikoisuutena on, että ne ovat keskeytymättömässä liikkeessä, muuttuvat ja kehittyvät herkeämättä. Tieteellisen metodin perustana onkin yleisen kehityksen tunnustaminen sekä niiden yleisten lainmukaisuuksien tuntemus, joiden alainen tuo kehitys on. *„Liikunta on materian olomuoto.* Milloinkaan ja missään ei ole ollut eikä voi olla materiaa

ilman liikuntaa”¹, Engels sanoo. Liikunnalla on yleinen luonne, se on ominaista poikkeuksetta kaikille todellisuuden esineille ja ilmiöille. Esineen tiedostaminen merkitsee sen tiedostamista liikunnassa.

Tarkkaillessamme luonnon ja yhteiskunnan esineitä ja ilmiöitä havaitsemme, että niiden liikunta on tavattoman monimutkaista ja monipuolista. Ennen kaikkea havaitsemme kappaleiden ja osasten *paikanmuutosta*. Mekaanisella ja fyysisellä liikunnalla on erilaisia muotoja riippuen kappaleiden tai aineiden erikoisuuksista. Kaikkien näkyvien kappaleiden paikanmuutos on mekaanista liikuntaa. Fyysiseen liikuntaan kuuluu molekyylien sekasortoinen liike eli lämpö, ilman värähtely eli ääniaallot, vapaiden elektronien vyöry johtimessa eli sähkö, sähkömagneettiaaltojen paikanmuutos eli valo, pienten ainehiukkasten liikunta atomin sisällä.

Kappaleiden paikanmuutos on etenevää, kiertävää tai värähtelevää liikuntaa. Se voi olla näkyvää, avointa tai näkymätöntä. Saattaa olla muitakin eroavaisuuksia.

Paikanmuutosta on havaittavissa myös kemiallisissa reaktioissa. Ilman sitä ei voi tapahtua kemiallisten aineiden hajoaminen eikä yhdistyminen. Suurten ainemäärien paikanmuutosta on erilaisissa geologisissa prosesseissa kun tapahtuu veden, ilman ja vuorilajien rapautumistuotteiden liikkuminen paikasta toiseen.

Paikanmuutos on ominaista myös elollisen luonnon kappaleille. Esimerkiksi kasvien elämä on erottamattomassa yhteydessä veden ottamiseen ja haihtumiseen sekä ravintoaineiden yhteyttämiseen elimistössä. Eläinten ja kasvien soluissa tapahtuu alituisesti protoplasman liikuntaa. Elollisen luonnon kehitys on mahdotonta ilman organismien paikanmuutosta. Se saattaa olla melkein huomaamatonta, esimerkiksi kasvien kääntymistä valoa kohti, mutta myös selvästi ilmenevää kuten lintujen^{*} lentoa ilmassa, kalojen

¹ F. Engels, Anti-Dühring, Gospolitizdat, 1957, s. 56—57.

uintia vedessä, kavio- ja sorkkaeläinten sekä raatelijain liikkumista maata pitkin.

Yhteiskunnallisessa elämässä paikanmuutosta ovat esimerkiksi kansainvaellukset, ihmisten ja kulkuneuvojen liikkuminen jne. Paikanmuutos on yleensä välttämätön ja samalla yksinkertaisin momentti todellisuuden jokaisen esineen kehityksessä. Juuri siksi luonnon kehityksen tiedostaminen on alkanutkin esineiden ja aineosasten paikanmuutoksen tai liikunnan siirtymisen tutkimisesta. Tieteen historia osoittaa, että ensimmäisinä ovat kehittyneet mekaniikka, astronomia ja fysiikka, toisin sanoen ne tieteet, jotka tutkivat paikanmuutoksen eri muotoja ja niiden keskinäistä yhteyttä.

Mutta antaako kappaleiden paikanmuutoksen tutkiminen oikean käsityksen niiden liikunnasta ja kehityksestä? Ei anna. Kappaleiden paikanmuutos ei sinänsä ole kehitystä, vaan ainoastaan sen yksi puoli, momentti. Toiseen paikkaan siirtyvä esine saattaa jäädä sellaiseksi kuin olikin. Kappaleen kehitys merkitsee, että kappale muuttuu toiseksi. Lapsesta tulee nuorukainen, nuorukaisesta aikuinen. Sitä paitsi jää selittämättä, miksi kappaleiden ja aineiden paikanmuutos tapahtuu, mikä on sen syy. Paikanmuutoksen kuvaaminen ei vastaa tähän kysymykseen. Paikanmuutos on taas käsittämätöntä ilman tuota vastausta.

Tieteen historiassa oli verrattain pitkä ajanjakso, jolloin tiedemiehet yrittivät selittää kaikki maailmassa tapahtuvat prosessit yksinomaan paikanmuutokseksi. Se oli yhtenä syynä, että ilmiöitä tutkittiin virheellisesti ja rajoittuneesti. Tuo tutkimistapa sai filosofiassa *metafyysisillisen tiedostamismetodin* taikka yksinkertaisesti *metafyysiikan* nimen. Koska paikanmuutoksella voidaan ottaa kappaleilta niiden koostumaosia tai päinvastoin muodostaa kappaleita koostumaosista, niin eräät metafysiikan kannattajat pitivät kappaleiden muuttumista joidenkin osien lisääntymisenä tai vähentymisenä tekemättä poikkeusta sellaistenkaan monimutkaisten ilmiöiden kuin ihmisorganismien suhteen.

Tieteellisten tietojen kehitys, joka nopeistui käytännöllisiä elintärkeitä tehtäviä ratkaistaessa, laajensi ihmisten näköpiiriä, muutti heidän katsantokantojaan ympäröivien ilmiöiden suhteen. Havaittiin, että liikunnan muodot saattavat tietyissä oloissa muuttua toinen toiseksi. Ihmiset käyttävät nykyään yhä enemmän hyväkseen kyseisiä muutoksia. He ovat tehneet sähkölampun muuttaakseen sähkön valoksi, sähkölieden muuttaakseen sähkön lämmöksi, raitiovaunun muuttaakseen sähkön mekaaniseksi liikkeeksi jne. Sähköäkin he oppivat saamaan muista liikunnan muodoista rakentamalla erilaisia sähköasemia. He muuttavat sähköksi veden mekaanista voimaa (vesivoimalaitos), lämpöä (höyryvoimalaitos) ja atomin sisäistä voimaa (atomivoimalaitos).

Toisten liikunnan muotojen muuttaminen toisiksi ei ole enää yksinkertaista paikanmuutosta, se on monimutkaisempi prosessi, jota tavallisesti sanotaan „*muuttumiseksi*”. Paikanmuutos on tosin myös muuttumista, nimittäin olopaikan muuttumista. Mutta kappaleet eivät muuta ainoastaan olopaikkaansa, vaan muuttuvat myös itse. Esineiden ja ilmiöiden kehitys ei ole pelkkää paikanmuutosta, vaan myös muuttumista. Esimerkiksi tiede ei voisi kehittyä elleivät tiedemiehet tekisi tieteellisiä löytöjä, elleivät he kartuttaisi ja yleistäisi havaintojaan, toisin sanoen elleivät he tekisi tieteessä alituisesti muutoksia. Esineiden muuttumisella samoin kuin paikanmuutoksella on paljon erilaisia muotoja. Muuttuminen on ominaista ympäristömaailman kaikille esineille ja ilmiöille.

Tähtitieteilijäin tarkkailut ovat osoittaneet, että taivaan-kappaleiden liikuntaradat, joita pidettiin hyvin pitkän aikaa muuttumattomina, ovatkin muuttuvia. Nykyään on todistettu myös, ettei ole olemassa muuttumattomia tähtiä. Ne näyttävät liikkumattomilta ja muuttumattomilta siksi, että ne ovat suunnattoman kaukana meistä. Nykyajan tiede on todennut, että tähtisikermät muuttavat aikojen kuluessa sijaintiaan ja ilmestyy uusia tähtiä.

Maapallommekaan ei ole muuttumaton. Miljoonien vuosien kuluessa rapautuminen ja sateet ovat kuluttaneet vuorenharjanteita. Aikoinaan korkeat Kazakhian arojen vuoret Länsi-Siperiassa ovat hävinneet siten melkein maan tasalle. Nyt niiden tilalla on vain vähäisiä kukkuloita. Uralin idänpuoleiset etuvuoret ovat kadonneet kokonaan. Geologia, paleontologia sekä muut tieteet todistavat, että merten ja mannerten ääriviivat ovat miljoonien vuosien kuluessa muuttuneet. Maapallon historiassa on kulunut aikakausi toisensa jälkeen, elämänolot ovat muuttuneet ja niiden mukana ovat muuttuneet kasvillisuus ja eläimistö.

Tiede olettaa elämän syntyneen alunperin vedessä. Ensin oli aivan alkeellisia eliöitä, joilla ei ollut edes solurakennetta. Sitten ilmaantui yksi- ja monisoluisia elimistöjä. Niihin kuuluvat erilaiset levät, sienieläimet, alkeelliset korallit, äyriäiset. Ensimmäiset kasvit ja eläimet ovat ilmaantuneet kuivalle maalle osapuilleen 300—400 miljoonaa vuotta sitten. Ne levisivät yhä laajemmin mantereille, lajit vaihtuivat toisiksi, ja ihminen on ilmaantunut vasta noin miljoona vuotta sitten.

Ihmisyhteiskuntakin muuttuu jatkuvasti. Siitä puhuu yhteiskunnallisen elämän historiallisten muotojen vaihtuminen. Aikukantainen yhteisöjärjestelmä vaihtui orjanomistusjärjestelmään, orjanomistusjärjestelmä feodaaliseen, feodaalinen kapitalistiseen. Sosialistisen vallankumouksen ja sitä seuranneen yhteiskunnallisten suhteiden uudelleenjärjestämisen tuloksena kapitalistinen järjestelmä vaihdettiin maassamme sosialistiseksi. Eräät toisetkin Euroopan ja Aasian maat ovat astuneet sosialismin tielle. Sosialismista on tullut yleismaailmallinen järjestelmä, joka yhdistää 13 maata maailmassa.

Sosialistinenkaan yhteiskunta ei seiso paikallaan. Sen muuttuminen ilmenee ennen kaikkea tuotannon jatkuvana kasvuna ja työtätekevien elinolojen parantumisena. Vuonna 1957 terästä sulatettiin maassamme 51 miljoonaa tonnia, kun sitä vuonna 1913 vastaavasti sulatettiin vain

4,2 miljoonaa tonnia. Naftan tuotanto kasvoi samassa ajassa 9,2 miljoonasta 98,3 miljoonaan tonniin ja sähkövoiman tuotanto 1,9 miljardista 209,5 miljardiin kilowattituntiin. Tärkeimpien maatalouskasvien kokonaissato sekä karjataloustuotteiden tuotanto on kasvanut. Sosialistisen talousjärjestelmän vihollisetkaan eivät voi olla tunnustamatta näitä valtavia muutoksia. Niinpä Amerikan Yhdysvaltojen Korkeimman oikeuden jäsen W. Douglas, todetessaan eräässä kirjoituksessaan sosialismin menestyksen, teki johtopäätöksen, että Neuvosto-Venäjä tarvitsi saavutuksiinsa vain 35 vuotta, kun Amerikka saavutti samat tulokset 160 vuodessa.

Muuttumisprosessien suunta saattaa olla erilainen. Esimerkiksi luonnossa havaitaan hedelmällisen maaperän hidasta muodostumista ja sen tuhoutumista, sateesta muodostuneet purot huuhtelevat hedelmällistä maata vieden mukanaan kasveille välttämättömiä ravintoaineita. Elollisessa luonnossa tapahtuu sekä elimistöjen kasvua että niiden vanhenemista ja kuihtumista, ilmestyy korkearakenoisempia uusia muotoja sekä alempia muotoja. Yhteiskunnassa on tuotannon kasvua, ihmisten elinolojen paranemista, uusien aineellisten ja henkisten arvojen luomista, on ajottaisia pulakausia, jotka johtavat kapitalistisen tuotannon laskuun ja seisaukseen, on imperialistisia valloitus-sotia, joissa tuhotaan joukkomitassa ihmisiä ja tekniikkaa.

Niitä muutoksia, jotka tapahtuvat yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan, alemmasta korkeampaan, sanotaan *progressiivisiksi* eli *edistyksellisiksi*. Niitä muutoksia, jotka tapahtuvat monimutkaisemmasta yksinkertaisempaan, korkeammasta alempaan, sanotaan *regressiivisiksi* eli *taantuviksi*.

Luonnossa ja yhteiskunnassa tapahtuu sellaisiakin muutoksia, joita ei sinänsä voida pitää edistyksellisinä eikä taantuvina. Sellaisia muutoksia ovat esimerkiksi keskilämmön nousu tai lasku tietyllä seudulla, päivän vaihtuminen yöksi, kesän syksyksi jne.

Luonnossa on myös kiertokulkua: vesi putoaa pilvistä sateena maahan, maaperä, kasvit ja eläimet ottavat siitä osan, osa kulkee puroina ja jokina meriin ja valtameriin. Vesi muuttuu haihtuessaan pilviksi, joita tuulet kuljettelevat eri suuntiin, sitten vesi lankeaa sateena pilvistä maahan.

Muuttuminen saattaa siis tapahtua *mihin suuntaan tahansa*: yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan, monimutkaisemmasta yksinkertaisempaan, kiertokulkuna jne. Mutta jos tarkastelemme, miksi jokin taantuva muuttuminen tai kiertokulku tapahtuu, niin havaitsemme, että sen syy on aina monimutkaisemmassa ja yleisemmässä kehitysprosessissa. Kehityksellä ymmärretään ilmiöiden siirtymistä yksinkertaisesta monimutkaiseen, alemmasta ylempään. Kuten edelleen tullaan näkemään kehityksen lähde on itse kehittyvissä ilmiöissä, mitä ei voida sanoa paikanmuutoksesta eikä kiertokulusta.

Tiede on todistanut, että kaikenlaisista kiertokuluista ja taantuvista muutoksista huolimatta planeettamme elottoman ja elollisen luonnon kehitys kokonaisuudessaan kulkee yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan, alemmasta korkeampaan. Kemialliset yhdisteet tulivat vähitellen monimutkaisemmiksi ja monipuolisemmiksi, ilmaantui valkuaisaine, sitten syntyi elämä ja lopulta kehityksen korkein tuote — ihminen. Se merkitsee, että elottoman ja elollisen luonnon kaikki prosessit on käsitettävä maailman yleisen, edistyvän kehityksen eri puolina eli momentteina.

Yhteiskunnallisessa elämässä havaitsemme ilmiöitä, joita pidämme taantuvina muutoksina. Esimerkiksi työvälineiden vanhentuminen, kapitalismin mätäneminen, työtätekevien erillisten vallankumouksellisten esiintymisten tukahduttaminen kapitalistisissa maissa, taideteosten tuhoutuminen jne. Näistä ilmiöistä huolimatta yhteiskunta kokonaisuudessaan kulkee kuitenkin edistyksen tietä. Esimerkiksi keskiaikana ihmiset eivät tuottaneet edes sadasosaa siitä tuotemäärästä, jonka he tuottavat nykyään.

Kaukaisessa menneisyydessä ihmiset asuttivat pieniä aloja jokien ja merten rantamilla, nyt he ovat asuttaneet melkein koko maapallon. He voivat asua missä tahansa, missä ilmanalassa tahansa, maanpinnan missä luonnonoloissa tahansa, ja kaiken sen on tehnyt mahdolliseksi tuotannon edistyksellinen kehitys.

Tärkeänä todisteena koko yhteiskunnallisesta kehityksestä on se, että kehitysprosessi käy yhä nopeammin. Yhteiskunnallinen kehitys oli alkukantaisen yhteisön aikana hyvin alhaisella asteella, ihmiset käyttivät alkeellisia työvälineitä, ja kehitys kesti kymmeniä tuhansia vuosia. Orjanomistusjärjestelmä syrjäytti vähitellen tieltään alkukantaisen yhteisöjärjestelmän. Feodaalinen järjestelmä tarvitsi lähes 200 vuotta ennen kuin siitä tuli vallitseva talousmuoto. Kapitalismi tarvitsi melkein puolitoistasataa vuotta osoittaakseen paremmuutensa feodalismin verraten, saavuttaakseen teollisuuden kehityksen korkean tason ja tullakseen yleismaailmalliseksi järjestelmäksi. Mutta sosialismi tarvitsi vain kolmanneksen vuosisadasta todistaakseen paremmuutensa kapitalismin suhteen ja tullakseen vieläpä yleismaailmalliseksi järjestelmäksi, joka kehittyy alituisesti nousevassa linjassa.

Yhteiskunnallisessa elämässä kokonaisuudessaan tulee nähdä edistyksellinen kehitys, vaikka on olemassa taantuviaakin ilmiöitä. Taantuvat ilmiöt eivät ole sivussa yleisestä edistyksestä, vaan edistys itse synnyttää niitä. Miksi kapitalistinen järjestelmä esimerkiksi on vanhentunut, tullut taantuvaksi? Aineellisen tuotannon edistyksellinen kehitys on noussut sille tasolle, että kapitalistiset omistussuhteet ovat lakanneet vastaamasta kehittyneitä tuotantovoimia.

Kaikki luonnon ja yhteiskunnan esineet ovat siis liikkeessä, muutos- ja kehitystilassa. Marxilais-leniniläisen filosofian metodi kuvastaakin juuri tätä yleistä lainmukaisuutta. Lyhyesti tätä metodia nimitetään *marxilaiseksi dialektiikaksi*. Marxilainen dialektiikka on kaikkein moni-

puolisin ja syvällisin oppi ympäröivän maailman esineiden ja ilmiöiden kehityksestä. Engels sanoo, että dialektiikka on tiede luonnon, ihmiskunnan ja ajattelun kehityksen yleisimmistä laeista.

Dialektinen metodi tutkii ilmiöitä historialliselta kannalta, esineiden ja ilmiöiden syntymisen, muuttumisen ja kehittymisen kannalta, se ei tunnusta, että maailmassa olisi olemassa liikkumattomia ja muuttumattomia esineitä. „Dialektiselle filosofialle ei ole olemassa mitään lopullista, ehdotonta, pyhää”, Engels kirjoittaa. „Se näkee kaikessa väistämättömän katoavaisuuden leiman eikä se tunne mitään muuta pysyvää kuin syntymisen ja häviämisen keskeyttömän prosessin, alemmasta korkeampaan kohoamisen loputtoman prosessin. Se itse on tämän prosessin pelkkää heijastusta ajattelevissa aivoissa”¹.

Marxilainen dialektiikka on sisällöltään todella vallankumouksellinen oppi, se ei tunnusta, että olisi olemassa joitakin „järkkymättömiä” ja „ikuisia” yhteiskuntaoloja, yksityisomistuksen ja riiston „ikuisia periaatteita”, „ikuisia aatteita” talonpoikain alistamisesta tilanherrojen valtaan ja työläisten alistamisesta kapitalistien valtaan. Siksi riistätajaluokat ja niiden ideologit vihaavat dialektiikkaa ja marxilais-leniniläistä oppia kokonaisuudessaan. Marx kirjoittikin siitä näin: „Järjellisessä muodossaan dialektiikka on porvaristolle ja tämän doktrinäärisille ideologeille kiusana ja kauhistuksena, koska se olevaisen myönteiseen käsitykseen sisällyttää samalla myös käsityksen sen kieltämisestä, sen välttämättömästä häviöstä, käsittelee kutakin syntynyttä muotoa liikkuvana, siis myös ohimenevänä, ei anna minkään itseään lannistaa ja on olemukseltaan arvostettava ja vallankumouksellinen”².

¹ *F. Engels*, Ludwig Feuerbach ja klassillisen saksalaisen filosofian loppu, Kansankulttuuri OY, 1955, ss. 9–10.

² *K. Marx ja F. Engels*, Valitut teokset, I osa, Karjalan ASNT:n Valtion Kustannusliike, 1958, s. 397.

Dialektisella metodilla on tärkeä paikka marxilais-leniniläisessä opissa. Se on marxilaisen filosofian — dialektisen ja historiallisen materialismin — välttämätön osa, ainoa todellisuuden tieteellinen tiedostamis- sekä muuttamismetodi. Marx, Engels ja Lenin pitävät dialektiikkaa mahtavana teoreettisena aseena taistelussa kommunismin puolesta, kapitalistisen orjuuden hävittämiseksi.

Marxin ja Engelsin tekemä työ materialistisen dialektiikan luomiseksi sekä Leninin ja hänen oppilaittensa työ dialektiikan kehittämiseksi on tieteellisen ajattelun kaikkein suurimpia saavutuksia. Luonnehtiessaan marxilaista dialektiikkaa Engels kirjoitti vuonna 1886, että materialistinen dialektiikka on „paras työväli emme ja terävin aseemme”¹. Lenin nimittää dialektiikkaa marxilaisuuden sieluksi. Arvostellessaan menševikkejä hän sanoi: „Kaikki he nimitivät itseään marxilaisiksi, mutta käsittävät marxilaisuuden mahdottoman pedanttisesti. He eivät ole lainkaan käsittäneet sitä, mikä marxilaisuudessa on ratkaisevaa: nimittäin sen vallankumouksellista dialektiikkaa”².

Materialistinen dialektiikka sai alkunsa jo muinais-Kreikassa yli kaksi tuhatta vuotta sitten. Tunnetut muinaiskreikkalaiset filosofit Herakleitos ja Aristoteles esittivät oikeita ajatuksia ympäröivän maailman dialektiikasta sekä ihmisajattelun dialektiikasta.

Sanalla „dialektiikka” (kreikkalainen *dialektike* = keskustelu) oli muinaisina aikoina hieman toinen merkitys kuin nykyään. Dialektiikkaa pidettiin silloin keinona, jonka avulla päästään selville totuudesta väittelyjen kautta, mieliteitten välisen taistelun kautta, paljastamalla ristiriidat vastustajan käsityksissä. Marxin ja Engelsin luomassa opissa, marxilaisuudessa *dialektiikka* sana merkitsee oppia

¹ F. Engels, Ludwig Feuerbach ja klassillisen saksalaisen filosofian loppu, s. 36.

² V. I. Lenin, Valitut tekokset, II osa, Karjalais-Suomalaisen SNT:n Valtion Kustannusliike, 1951, s. 914.

kehityksestä, luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden tieteellistä tiedostamis- ja uudistamismetodia, joka — sen me näemme alempana — pitää lähtökohtana sitä, että luonnon ja yhteiskunnan ilmiöt kehittyvät jatkuvasti vastakohtien taistelun tietä.

Kun dialektiikka tarkastelee kaikkea liikkeessä, muuttumis- ja kehittymistilassa, niin voidaananko puhua ilmiöiden levosta, tasapainosta ja pysyväisyydestä?

Sillä perusteella, että kaikki muuttuu maailmassa, muinais-Kreikan filosofi Kratylos yritti väittää, että esineet ja ilmiöt eivät ylipäänsä ole pysyväisiä. Hänen mielestään ei voitu edes mainita mitään esinettä, eläintä tai ihmistä nimeltä. Hän järkeili, että sillä aikaa kun me äännämme sanan, esine, eläin ja ihminen muuttuvat eivätkä ne ole enää sitä, mitä ne olivat muutama sekunti sitten. Sen vuoksi Kratylos piti parhaana olla nimittämättä ympärillä olevia esineitä, hän vain osoitti niitä sormella.

Sellainen kappaleiden pysyväisyyden kieltäminen on yhtä järjetöntä kuin niiden muuttumisen kieltäminen. Itse elämä kumoo tuollaisen käsityksen. Tiedämme esimerkiksi, että tuntemamme ihminen muuttuu alituisesti: hänen organismissaan tapahtuu muutoksia, päivä päivältä hän hankkii uusia tietoja ja uusia tottumuksia. Mutta tunnemmehan tuon ihmisen tavatessamme hänet seuraavana päivänä, kuukauden kuluttua, vuoden ja pitemmänkin ajan kuluttua. Eikö se osoita, että alituisista muutoksista huolimatta hän jää omaksi itsekseen ja hänen luonteenomaiset piirteensä säilyvät?

Vaikka ihmisyhteiskunta muuttuukin herkeämättä, niin yhteiskunnallisilla ilmiöillä on omat luonteenomaiset, oleelliset piirteensä, jotka pysyvät tietyn ajan enemmän tai vähemmän vakituisina. Porvarillinen valtio esimerkiksi muuttuu historiansa kulussa. Hallintomuodot muuttuvat: perustuslaillinen monarkia on muutamissa maissa muuttunut tasavallaksi, tasavalta fasistiseksi järjestelmäksi. Valtio ei kuitenkaan ole kapitalistisessa yhteiskunnassa lakannut

olemasta porvarillinen. Olkoon sillä mikä muoto tahansa, niin se pysyy kuitenkin porvariston diktatuurina.

Kappaleiden ja ilmiöiden liikunnan, muuttumisen ja kehityksen ohella maailmassa on olemassa levossaoloa ja pysyväisyyttä. Ne ovat eri esineiden muodostumisen ja kehityksen tärkeä ehto tai momentti. Jokainen kappale, olipa se sitten äärettömän iso tähti taikka pienen pieni hiekkajyvä, on olemassa siihen saakka, kunnes sen koostumaosat ovat toistensa suhteen levossa.

Lepotilaa ei voida erottaa liikunnasta, muuttumisesta ja kehityksestä. Kappale voi olla lepotilassa maanpinnan suhteen (talo seisoo maan päällä), mutta se ei estä sitä samanaikaisesti liikkumasta Maan mukana tämän akselin ympäri ja Auringon ympäri. Jos jokin erillinen kappale joutuu tasapainoon, saa pysyväisen tilan, niin yleinen liike johtaa sen pois tuosta tilasta. Kallio on lepotilassa ja tasapainossa, mutta sen rapautumisprosessi, meren hyökyaaltojen työ, jokien ja jäätikköjen vaikutus tekevät jatkuvasti tuon tasapainotilan olemattomaksi.

Materialistinen dialektiikka opettaa, että luonnossa ja yhteiskunnassa esiintyvä lepotila sekä kappaleiden ja ilmiöiden pysyväisyys niiden yleisessä kehityksessä on yksityistapaus, väliaikainen ja ohimenevä ilmiö. Pysyväisyys rikkoutuu ennemmin tai myöhemmin, ja esineen tila muuttuu toiseksi. Vain liikunta, muutokset ja kehitys ovat vakituisia, ikuisia, lakkaamattomia.

Koska eri esineiden ja ilmiöiden muutokset ovat monenlaisia eivätkä läheskään aina käy yhteen yleisten edistyksekkäisten muutosten kanssa, vaan ovat joskus jopa vastakkaisiakin niille, ei tosiperäinen kehitysteoriakaan voinut syntyä kerralla. Sitä edelsi jotensakin pitkä aikakausi, jolloin kartutettiin tietoja ja yksipuolisia käsityksiä kehityksestä. Vain nojautuen tieteen ja filosofian kaikkiin saavutuksiin Marx, Engels ja Lenin kykenivät luomaan todella tieteellisen käsityksen kehityksestä, oikean tieteellisen tiedostamismetodin.

Virheellisiä, metafysiillisiä teorioita on voitu luoda nimenomaan sen pohjalla, kun eri esineissä ja ilmiöissä tapahtuvien muutosten sekä kehityksen yleisen edistykseksen luonteen välillä on eroavaisuutta. Metafysiikat joko kieltävät kokonaan luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehityksen taikka kuvaavat sitä väärin, vääristellysti. Metafysiilliset teoriat käsittävät liikunnan ja muuttumisen tapahtuvan siten, ettei synny uutta, että liikunta ja muuttuminen on saman toistumista, jatkuvaa palautumista jo olleisiin vaiheisiin, kiertokulkua. Tosin metafysiillisten teorioiden luomisen perussyynä porvarillisessa yhteiskunnassa eivät ole nuo tiedostamisprosessin vaikeudet, vaan porvariston luokkapyyteet, sen pyrkimys esittää historiallisesti ohimenevä porvarillinen järjestelmä ikuisiksi ja muuttumattomaksi. Ihmisillä ei ole meidänkään maassamme aina oikeaa käsitystä luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehityksestä. Nojautuen rajoittuneisiin tosiasioihin he saattavat luoda vääriä teorioita, virheellisiä käsityksiä todellisuudesta. Mutta metafysiikan olemassaololle ei sosialistisissa maissa ole luokkasyitä. Erheelliset metafysiilliset teoriat eivät siksi saakaan meillä suurta jalansijaa eivätkä pääse vallitseviksi. Mutta ne voivat aiheuttaa vahinkoa tieteelliselle ja käytännölliselle työlle. Eräät kirjailijat esimerkiksi nojautuvat rajoittuneeseen elämäntuntemukseensa ja erillisiin heitä hämmästyttäneisiin tosiasioihin ja vääristelevät teoksissaan todellisuutta, kuvaavat sitä väärin ja valheellisesti aiheuttaen siten vahinkoa työtätekevien kommunistiselle kasvatukselle. Nuo ihmiset ovat kuin sokeat tunnetussa intialaisessa sadussa „Minkä näköinen on norsu?”. Kukin sokeista yritti luoda mielessään kuvan koko norsusta sen pienen osan mukaan, jonka oli ehtinyt tunnustella käsillään. Norsun häntää tunnustellut vertasi norsua laivanköyteen, jalkaa koetellut vertasi norsua pylvääseen jne.

Porvarillinen propaganda käyttää tuota otetta usein tietoisesti panetellakseen sosialismin maita. Porvariston ideologit käyttävät hyväkseen erinäisiä työssämme

ilmeneviä puutteellisuuksia ja virheitä yrittäen saada sosialismin rakentamisen ja koko sosialistisen järjestelmän huonoon huutoon. Meidän on osattava aina antaa tepsivä vastaisku vihamieliselle mustaamispropagandalle.

Tämä puhuu siitä kuinka tärkeätä on, että ihmisillä olisi työssään oikea, tieteellisesti perusteltu käsitys luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehityksestä kokonaisuudessaan. Tätä käsitystä jokainen ihminen ei voi yksin luoda rajoitettujen elämäkokemusten tai suppean ammattiansa vuoksi. Marxilainen dialektinen metodi antaakin tieteellisen kokonaiskäsityksen maailman kehityksestä.

Marxilainen dialektiikka auttaa käsittelemään tieteellisesti todellisuuden ilmiöitä niitä tutkittaessa, valaisemaan oikein tosiasiat, erittelemään ja yhdistelemään niitä taitavasti, huomaamaan niissä tärkeimmän, perusasian. Mutta marxilaisen dialektiikan tärkeä merkitys ei rajoitu siihen. Dialektiikka on erikoisen tärkeä siksi, että se ei ole ainoastaan tiedostamismetodi, vaan myös tosiolevaisen uudistamismetodi. Dialektiikka auttaa ymmärtämään, mihin suuntaan ja miten yhteiskunnallinen elämä muuttuu, miten voidaan jouduttaa tapahtuvien prosessien kulkua, miten saadaan muuttumaan aikansa elänyt järjestelmä yhteiskunnassa. Dialektiikka on hyvin tärkeä ihmisen toiminnan sellaisellakin alalla kuin luonnon uudistamisessa, nykyisten eläin- ja kasvilajien jalostamisessa, uusien karjarotujen ja kasvilajikkeiden kehittämisessä.

Saadaksemme oikean käsityksen eri ilmiöiden liikunnasta, muuttumisesta ja kehityksestä on otettava tarkasteltavaksi kyseinen prosessi kokonaisuudessaan, tutkittava sitä *kaikinpuolisesti*.

Tarkastellessamme luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitystä näimme, että se on muuttumista yksinkertaisesta monimutkaisempaan, alemmasta korkeampaan, toisin sanoen näimme muuttuvien ilmiöiden välisen *yhteyden*. Yleensä luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitys tapah-

tuu kiinteässä yhteydessä ympäröiviin esineisiin ja ilmiöihin. Ilmiön tutkiminen sen yhteyksissä on marxilais-leniniläisen dialektiikan tärkeimpiä piirteitä, todellisuuden tutkimisen marxilais-leniniläinen menetelmä. Millaisia sitten ovat kehittyvien ilmiöiden yhteydet? Tarkastelemme tätä kysymystä seuraavassa luvussa.

KAPPALEIDEN JA ILMIÖIDEN KESKINÄINEN YHTEYS JA KESKINÄINEN RIIPPUVAISUUS NIIDEN KEHITYKSESSÄ

„Tunteaksemme kappaleen todenteolla on otettava huomioon, tutkittava sen kaikki puolet, kaikki yhteydet ja „välillisyydet””.

Lenin

Ympäristömaailman kappaleiden ja ilmiöiden tutkiminen todistaa meille, että ne kehittyvät kiinteässä keskinäisyhteydessä. Auringon valo synnyttää lämpöä tullessaan maanpinnalle. Lämpö leviää maasta ilmaan. Lämpimät ilmakerrokset, jotka ovat keveämpiä kuin kylmät ilmakerrokset, alkavat nousta ylös ja tuloksena on lämmön synnyttämä ilman mekaaninen liike — tuuli. Lämmin vesihöyry kohoaa ylös, jäähtyy ja tiivistyttyään muuttuu vesisateeksi ja lumeksi. Kaikenlainen ilmiöiden muuttuminen on yhteydessä toisten ilmiöiden muuttumiseen.

Elollisen ja elottoman luonnon kehityksen välillä on kiinteä yhteys. Riittää kun sanomme, että esimerkiksi koko maapallon elollisen luonnon olemassaolo riippuu auringon säteiden energiasta, toisin sanoen elottoman luonnon ilmiöstä.

Kasvi- ja eläinkunnan kehityksen välillä on samoin kiinteä yhteys. Kukkakasvit esimerkiksi ovat melkoisesti riippuvaisia lentävistä hyönteisistä, jotka kuljettavat

siitepölyä kukasta toiseen ja pölyttävät niitä. Monet linnut ja eläimet käyttävät ravintonaan siemenkasveja.

Ihmiset kehittävät yhteiskunnallista tuotantoa muuttamalla ja käyttämällä elollisen ja elottoman luonnon esineitä. Siitä puhuvat jopa yhteiskunnan kehityskausien nimetkin: kivi-, pronssi-, rautakausi; höyryn, sähkön ja atomin aikakausi. Marx sanoo, että luonto on alunperin ollut ihmisten ruoka- ja työvälinevarastona. Mitä korkeampi on yhteiskunnan kehitystaso, sitä enemmän ihmiset muuntavat ja käyttävät hyväkseen luonnonkappaleita.

Ihminen itse kehittyy vain siksi, että hän on yhteydessä yhteiskuntaan, toisiin ihmisiin yhteiskunnallisessa elämässä. Hän hankkii vanhemmiltaan, koulussa ja korkeakoulussa itselleen tietoja, joita ihmiset ovat kartuttaneet koko ihmiskunnan historian kuluessa. Tuotannossa hän saa käytettäväkseen työvälineitä, joita ihmiset ovat luoneet ennen hänen tuloaan. Ihminen joutuu yhteiskunnassa taloudellisiin, teknillisiin, poliittisiin, moraalisiin ja muihin suhteisiin toisten ihmisten kanssa. Marx kirjoitti, että ihmisen olevaisuus on yhteiskunnallisten suhteiden kokoutuma. Esimerkiksi se, että ihminen on proletaari tai kapitalisti, ei ole muuta kuin määrätynlainen yhteiskunnallis-taloudellinen suhde. Kun toinen ihminen on insinööri ja toinen esimerkiksi sorvaaja, on se teknillinen suhde. Ihminen on niiden yhteiskunnallis-historiallisten olojen tuote, joissa hän elää. Yhteiskunnan ulkopuolella ei ole ihmistä. Seuraava esimerkki on siinä suhteessa hyvin kuvaava.

Intiassa löydettiin vuonna 1903 paviaaniapinain laumasta villi ihmislapsi. Poika oli nähtävästi elänyt apina-laumassa kauan. Eräs varakas talonpoika otti hänet rengikseen. Poika kasvoi ja teki työtä talonpojan pelloilla. Hänen nimekseen pantiin Luukas. Poika ei muistanut, miten oli joutunut paviaanien joukkoon, mutta oli vähitellen oppinut täydellisesti niiden elämäntavat. Hän liikkui nelinkontin, lähti aamuisin paviaanien seurassa etsimään ruokaa ja söi sipulikasveja ja juuria samaten kuin paviaanit. Eräs poliisi

kertoi, miten ääretön heidän hämmästyksensä oli ollut, kun he olivat nähneet paviaanien joukossa pojan, joka oli jäänyt laumasta jälkeen. Ei ollut helppoa saada häntä kiinni. Poika oli hyppinyt, raapinut, vinkunut ja irvistellyt kuin oikea apina. Sangen vaikeata oli saada hänet tottumaan ihmiselämään. Mutta sitten Luukkaasta tuli hyödyllinen työmies. Hän oli halukas tekemään työtä ja ymmärsi yksinkertaisia tehtäviä. Hänelle jäi kuitenkin koko iäksi paljon apinain tapoja.

Toisetkin samankaltaiset tapaukset osoittavat, miten tärkeä merkitys ihmisen kehitykselle on normaaleilla yhteyksillä sekä kanssakäymisellä toisiin ihmisiin.

Eläessään apinoiden parissa Luukas ei osannut puhua eikä tehdä työtä. Eikä hän voinutkaan osata sitä. Ihminen ei voi itsestään omaksua kulttuuria, joka on inhimillisen yhteiskunnan äärettömän pitkän kehityksen tuote ja perintö. Ihminen ei voi itsestään oppia puhumaan eikä tekemään työtä.

Kaikki yhteydet ovat luonteeltaan kaksipuolisia. Mitä enemmän ihminen ottaa yhteiskunnalta henkilöllisyytensä myönteiseen kasvuun ja kehitykseen, sitä enemmän hän itse voi antaa yhteiskunnalle. Tässä on olemassa päinvastainenkin riippuvaisuus, joka ilmenee erikoisen selvästi sosialistisen yhteiskunnan oloissa. Mitä enemmän esimerkiksi neuvostoihminen antaa yhteiskunnalle, sitä rikkaampi on yhteiskunta, sitä paremmat elämänolot ja kehityksen mahdollisuudet yhteiskunta tarjoaa ihmisille. Henkilöllisyys ja yhteiskunta vaikuttavat toinen toiseensa. Jos esimerkiksi kirjailija on loitonnut kansasta, lakannut tutkimasta ihmisten jokapäiväistä elämää osaamatta tehdä siitä oikeita johtopäätöksiä, niin hänen kasvunsa kirjailijana pysähtyy eikä hän pysty kirjoittamaan hyviä sisältörikkaita teoksia yhteiskunnalle.

Esittämämme tapaukset osoittavat, että kyseisen kappaleen kehityksen riippuvaisuus sitä ympäröivistä kappaleista ja ilmiöistä on havaittavissa kaikkialla. Kappale on sitä

mitä se on vain siksi, että se on yhteydessä toisiin kappaleisiin. Jos kappale on sellainen eikä toisenlainen keskinäisten yhteyksien vuoksi, niin kappaleesta voidaan tehdä oikeita johtopäätelmiä vain huomioimalla keskinäiset yhteydet. Saattaahan sama ilmiö olla jossain yhteydessä myönteinen, mutta toisessa kielteinen, jossain yhteydessä hyve, toisessa pahe. Suuri venäläinen vallankumouksellinen demokraatti N. G. Tšernyševski selitti tämän dialektiikan väittämäni seuraavalla esimerkillä. Hän sanoi, ettei kysymystä saa asettaa yleensä, yleisessä mielessä, esimerkiksi näin: „Onko sade hyväksi vai pahaksi?” Tällainen kysymyksen asettelu on epämääräistä, sillä tietyissä tapauksissa sade on hyväksi, toisissa tapauksissa pahaksi. Rukiin kylväneelle talonpojalle sade on hyväksi, sillä se auttaa saamaan hyvän sadon. Mutta samalle talonpojalle sade on sadonkorjuun aikana pahaksi, sillä se saattaa aiheuttaa vahinkoa sadolle.

Niiden yhteyksien selville saamisella, jotka kehityksen kulussa vallitsevat kyseisen kappaleen ja sitä ympäröivien muiden kappaleiden välillä, on tärkeä merkitys taistelussa epätieteellisiä, vääriä katsantokantoja vastaan. Selittäessään ihmiskunnan historiaa porvarilliset sosiologit kuvaavat menneisyyttä pitäen silmällä aikansa vallitsevia luokkasetuja. Useat nykyajan porvarilliset sosiologit yrittävät löytää yhteiskunnan kaukaisesta menneisyydestä ja eläinkunnastakin nykyajan porvarillisen yhteiskunnan piirteitä saadakseen todistetuksi kapitalistisen järjestelmän ikuisuuden ja muuttumattomuuden. Niinpä ranskalainen sosiologi Boutoulle koettaa todistella, että sodat ovat ikuisia ja väistämättömiä, että sotaa eivät käy ainoastaan ihmiset, vaan myös muurahaiset ja termitit. On selvää, että sellainen katsantokanta ei anna oikeata selitystä sotien syntymisen syistä. Se on epätieteellinen, metafyyssillinen katsantokanta.

Materialistinen dialektiikka on sitä mieltä, että vain *konkreettinen historiallinen suhtautuminen* ilmiöihin on ainoa oikea, tieteellinen suhtautumistapa. Toisin sanoen materialistisen dialektiikan perusasettamuksien mukaan

tuo väittäjä on ehdottomasti oikea. Nykyoloissa, kun on olemassa kapitalistinen ja sosialistinen järjestelmä, valtiosta ja oikeuslaitoksesta luopuminen ei toisi kommunismin asialle muuta kuin vahinkoa. Niin kauan kuin on olemassa imperialistisia voimia, jotka yrittävät kaikin tavoin sytyttää uuden sodan, kysymyksessä voi olla vain sosialistisen valtion lujittaminen.

Konkreettisten yhteyksien tutkimisella on valtavan suuri merkitys tiedostamiselle ja käytännölle. On paljon tapauksia, jolloin tieteen muovaamia teoreettisia toteamia käytetään elämässä dogmaattisesti ottamatta huomioon paikan ja ajan konkreettisia oloja. Silloin ihmiset eivät menettele niin kuin dialektikot, vaan niin kuin metafysiikot, ja se on aina vahingoksi asialle. On yleisesti tunnettua, mitä vahinkoa maataloudelle tuotti heinävuoroisen viljelysjärjestelmän käytäntöön ottaminen, kun ei huomioitu maamme eri seutujen ilmastollisia ja muita olosuhteita. Siksi puolue ja hallitus käyvät jatkuvasti taistelua sen puolesta, että taloudellisten tehtävien ratkaisuun suhtauduttaisiin luovasti ja kansantaloutta johdettaisiin konkreettisesti. Tämä taistelu heijastuu puolueen ja hallituksen kaikissa toimenpiteissä. Se heijastuu kirkkaasti Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston päätöksessä maaliskuun 9. päivästä 1955 „Muutoksista maatalouden suunnittelun käytäntöön”. Käytännössä oli suunnittelutapa, jonka mukaan kollektiivitalouksille ei annettu yleisiä tehtäviä, vaan sellaiset suunnitelmat, joissa oli tiukasti määrätty, mitä viljelyskasveja ja minkä verran on kylvettävä, mitä karjaa ja miten paljon on pidettävä. Päätöksessä todettiin, että sellainen suunnittelutapa aiheutti usein epätarkoituksenmukaista taloudenhoitoa. Viljelysmaiden kaavamainen suunnittelu, jossa ei huomioitu tarpeeksi kyseisen piirin tai seudun erikoisuuksia, niiden taloudellisia sekä maaperästä johtuvia ja ilmastollisia olosuhteita, karttunutta taloudenhoidon kokemusta eikä vakiintuneita maanviljelystapoja, johti maatalouskasvien

väärään sijoitteluun eikä edistänyt satoisuuden kohottamista. Sellainen suunnittelu haittasi myös karjataloustuotteiden lisäämistä. Se kahlitsi kollektiivitalouksien aloitteellisuutta, heikensi niiden kiinnostusta maataloustuotannon kehittämiseen.

NKP:n KK:n ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston päätöksessä säädetyin uuden järjestyksen mukaan suunnittelu alkaa välittömästi kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla, jolloin pidetään silmällä maiden parasta käyttöä. Tämä järjestys poistaa aikaisemmin olleet puutteellisuudet ja viitoittaa maatalouden nousun käytännölliset tiet.

Keskinäisten yhteyksien tiedostaminen on luonnon- ja yhteiskunnan kappaleiden kehityksen syvällisen tutkimisen välttämätön ehto. Tunteaksemme kappaleen todenperäisesti on huomioitava sen kaikki puolet, kaikki yhteydet, Lenin sanoi. Vaikka siinä ei milloinkaan päästä täydellisyyteen, niin kaikinpuolista tarkastelua koskeva vaatimus auttaa välttämään virheitä.

Mutta miksi kappaleiden ja ilmiöiden kehitys on mahdotonta yhteyksien ulkopuolella? Se on mahdotonta yhteyksien ulkopuolella jo siksi, että kappale ei ole mitään muuta kuin joidenkin ainehiukkasten, ainesten, eri puolten yhteyttä. Kun tuo yhteys häiriintyy, niin itse kappalekin lakkaa olemasta.

Sitä paitsi jokainen kappale, kuten jo näimme, syntyy ja kehittyy toisten kappaleiden ansiosta. Mitä toisiin kappaleisiin lisääntyy, katoaa toisista. Kasvit kehittyvät ottamalla ravintoaineita maaperästä. Typpihappo on typen, vedyn ja hapen yhdistymisen tulos. Jos eri kappaleet olisivat aivan erillisiä, eristettyjä toisistaan, niin kehitys olisi mahdotonta.

Kappaleen kehitystä luonnehtivat yhteydet saattavat olla hyvin monenlaisia. Materialistinen dialektiikka tulee tässä tiedostamisen avuksi siten, että se osoittaa yleisimmin esiintyvät yhteyksimuodot. Tarkastelkaamme muutamia niistä.

Yhteydet saattavat olla *ulkoisia* ja *sisäisiä*. Sisäisten yhteyksien muuttuminen merkitsee itse esineen muuttumista.

Esimerkiksi jos vedyn ja hapen atomien sisäinen yhteys häiriintyy, niin vesi ei ole enää vettä. Mutta veden imeytyessä maahan tai haihtuessa ilmaan sen kemiallinen kokoomus pysyy entisenä, toisin sanoen kappale pysyy samana ulkoisten yhteyksien muuttuessa, ellei ulkoisten yhteyksien muuttuminen samalla johda sisäisten yhteyksien muuttumiseen.

Kyseinen kappale voi olla yhteydessä sitä ympäröiviin toisiin kappaleisiin *välittömästi*. Esimerkiksi vapaasti putoavien kappaleiden nopeus on välittömässä yhteydessä putoavan kappaleen ja sen lähtöpisteen väliseen matkaan: mitä pitempi on välimatka, sitä suurempi on kappaleen putoamisnopeus. Tämä välitön riippuvaisuus voi kuitenkin olla vain ehdottoman tyhjässä paikassa. Paikassa, joka on täynnä ilmaa, nopeuden kiihtyminen on *välillisessä* riippuvaisuudessa ilman vastustuksesta. Samanaikaisesti ilman vastustuksen ja kappaleen putoamisnopeuden välillä saattaa olla myös välitön riippuvaisuus. Mitä suurempi on ilman vastustus, sitä hitaammin kappale putoaa. Ilman vastustus saattaa vuorostaan olla välillisessä riippuvaisuussuhteessa putoavan kappaleen muotoon. Muodosta riippuen kappale kohtaa suuremman tai pienemmän ilman vastustuksen. Välittömät ja välilliset yhteydet kietoutuvat läheisesti toisiinsa.

Jokainen kappale on sidottu lukemattomin yhteyksiin toisiin kappaleisiin ja ilmiöihin. Kaikilla yhteyksillä ei ole sama merkitys kappaleen olemiselle ja kehitykselle. Niitä yhteyksiä, joita ilman kyseinen kappale ei voi olla ja kehittyä, sanotaan *oleellisiksi*, muita *epäoleellisiksi* yhteyksiksi. Esimerkiksi kasvi ei voi elää ja kehittyä ilman valoa, lämpöä, kivennäissuoloja ja vettä. Siis kasvin yhteydet valoon, lämpöön, kivennäissuoloihin ja veteen ovat kasveille oleellisia. Valo, lämpö, vesi ja kivennäissuolat ovat puolestaan kasvien elämän ja kehityksen *ehtoja*. Tietyn kappaleen yhteydet sen kehitysehtoihin ovat oleellisia yhteyksiä.

Kasvin normaalia kehitystä varten maaperän täytyy sisältää tietynlaisia aineita (kaliumia, kalsiumia, fosforia, typpeä ynnä muita). Maaperässä saattaa olla myös sellaisia aineita, joita kasvi ei tarvitse lainkaan (esimerkiksi keittosuolaa). Ottaessaan maaperästä tarpeellisia aineita kasvi ottaa niiden ohella sille merkityksetöntä suolaa, mutta tuo yhteys on kasville epäoleellista. Mahdollisia ovat myös sellaiset tapaukset, että kasvi jää eloon runsassuolaisessa maaperässä, kasvin olemus muuttuu ja se alkaa vaatia suolaa kasvuaan varten. Näin siis epäoleellinen yhteys muuttuu oleelliseksi yhteydeksi.

Sellainenkin on mahdollista, että sama yhteys on toisessa tapauksessa oleellinen, toisessa epäoleellinen. Esimerkiksi rautamalmin käytöllä ei ollut sanottavaa merkitystä yhteiskunnassa ennen kuin keksittiin malmin sulattamiskeino. Siis ihmisen yhteys tuohon luonnon ainekseen oli ensin epäoleellinen. Mutta sulattamisen keksiminen teki rautamalmin käytön yhteiskunnallisessa elämässä hyvin tärkeäksi edistyksen ehdoksi, toisin sanoen tuosta yhteydestä tuli oleellinen.

Kaikkien tieteiden tehtävänä on oleellisten yhteyksien selville saaminen. Tiede itse asiassa alkaakin vasta silloin, kun tiedostamisessa aletaan erottaa tärkeä vähäpätöisestä, oleellinen epäoleellisesta. Oleellisten yhteyksien selville saamisen kautta tiedostetaan luonnon ja yhteiskunnan lait. Niinpä Lenin teoksessaan „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” osoittaa, että Marx tutki yhteiskuntaa tieteellisesti. Hän osasi erottaa kaikista yhteiskunnallisista yhteyksistä ja suhteista tärkeimmät, oleelliset, määräävät suhteet. Nämä määräävät suhteet ovat ihmisten väliset taloudelliset suhteet. Saatuaan selville taloudellisten suhteiden määräävän osuuden Marx huomasi ilmiöiden toistumisen yhteiskunnallisessa elämässä, sai selville yhteiskunnan kehityslait ja näki historian luonnonhistoriallisena prosessina.

Oleellisten yhteyksien ja ehtojen tutkimisella on suuri merkitys myös käytännölle. Jos tiedämme vain sen, että viiniköynnös kasvaa maamme eteläosissa ja yleensä etelän maissa, niin se ei anna meille juuri mitään sitä varten, että voisimme käytännössä harjoittaa viininviljelyä. Mutta jos tiedämme tarkoin, millaiset ilmastolliset olot ovat sitä varten välttämättömät, millaisen valojärjestyksen viiniköynnös tarvitsee, niin se jo auttaa meitä löytämään keinot viininviljelymiseen myös maamme pohjoisilla seuduilla.

Voidaksemme suunnata menestyksellisesti ilmiöiden muuttumista ja kehitystä on välttämättä tiedettävä niiden kehityksen ehdot.

Niiden oleellisten yhteyksien joukossa, joita kyseisellä kappaleella on toisiin, sitä ympäröiviin kappaleisiin ja ilmiöihin, on erikoisen tärkeä merkitys *syyperäisillä yhteyksillä, syyperäisellä riippuvaisuudella*. Syyperäisyys on ilmiöiden syvälinen, sisäinen yhteys, joista toinen (syy) synnyttää elämään toisen (seurauksen, vaikutuksen). Syy käy aina seurauksen, vaikutuksen edellä.

Jokainen ilmiö syntyy tavallisesti monista syistä eikä yhdestä syystä. Esimerkiksi jos kollektiivitala saa huonon maissisadon, niin siihen saattaa olla paljon syitä: sopimattomaan aikaan suoritettu kylvö, huono hoito kasvu- ja kehitysvaiheessa, epäsuotuisat ilmastolliset olot, sopimattomaan aikaan suoritettu sadonkorjuu. Syyt eivät ole samanveroisia, toiset ovat vaikuttaneet enemmän sadon huonontumiseen, toiset vähemmän. Monien syiden joukosta on löydettävä pääsyy, että vastedes voitaisiin vaimentaa sen vaikutusta ja mikäli mahdollista poistaa se kokonaan. Esimerkissämme on pääsyyinä huono työn järjestely, sillä maanviljelysopin tuntemiseen perustuva kollektiivitalonpoikain uuttera työ kykenee voittamaan melkein kaikki luonnon oikut.

Metafyysikot tarkastelevat syytä ja seurausta itsenäisinä, toisistaan erillisinä ilmiöinä. Dialektiikka paljastaa niiden välisen sisäisen yhteyden osoittaen, että tietyissä

oloissa toinen niistä muuttuu toiseksi. Ei ainoastaan syy synnytä seurausta, vaan myös seurauksesta tulee vuorostaan syy. Niinpä Maan tietynlainen asema Auringon suhteen on syynä siihen, että maapallolla on erilaisia ilmastovyöhykkeitä. Eri ilmastovyöhykkeet (seuraus) vuorostaan määräävät tuntuvasti kasvien ja eläinten erilaisuuden, toisin sanoen ovat yhtenä syynä organismien määrätynlaiseen sijoittumiseen maapallolla.

Yhteiskunnallisessa elämässä on yksityisomistus kapitalistisissa maissa syynä enimmäisvoiton tavoitteluun. Mahdollisimman suuren voiton kahmimispyrkimys vuorostaan on eräs sodan lietsomisen syy, se on syy, jonka vuoksi voimakkaat kapitalistiset valtiot rosvoavat heikkoja maita.

On sellaisiakin tapauksia, että sama syy aiheuttaa erilaisissa oloissa erilaisia seurauksia. On tunnettua, että uudet tieteelliset keksinnöt ja teknilliset parannukset helpottavat ihmisten työtä ja kohottavat heidän aineellista hyvinvointiaan sosialistisen yhteiskunnan oloissa. Mutta kapitalistisen yhteiskunnan oloissa keksinnöt lisäävät työläisten työn voimaperäisyyttä ja voimistavat heidän riistoaan.

Seurauksella saattaa olla vastavaikutus sen aiheuttaneeseen syyhyn. Esimerkiksi NKP:n XX edustajakokouksen direktiivien edellyttämä ja nykyään toimeenpantava sähköistäminen, täysmekanisointi, uudenaikaisten korkeatehoisten koneiden ja parhaimman teknologian käytäntöön otto ovat teknillisten tieteiden jatkuvan kehityksen syynä. Tieteet puolestaan vastavaikuttavat tuotannon kehitykseen, sen varustamiseen uudenaikaisella koneistolla, toisin sanoen muuttuvat syyksi. Tällaista yhteyttä sanotaan materialistisessa dialektiikassa *vuorovaikutukseksi*.

Kokemus, ihmisten käytännöllinen toiminta sekä tieteidен saavutukset todistavat meille, että *kaikilla luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöillä ovat omat syynsä*.

Historiassa tunnetaan filosofejä, jotka kannattivat oikeata teoreettista asettamusta, mutta tekivät vääriä

johtopäätöksiä. He olivat sitä mieltä, että koska kaikella maailman olevaisella on omat syynsä, niin kaikki on ehdottoman *välttämätöntä* eikä maailmassa ole mitään *sattumanvaraista*. Heidän mielestään me nimitämme joitakin ilmiöitä satunnaisiksi vain siksi, ettemme toistaiseksi vielä tunne niiden syitä. Mutta heti kun saamme selville syyt ilmiö lakkaa olemasta satunnainen.

Nojautuen tieteiden saavutuksiin ja käytännön kokemukseen materialistinen dialektiikka tekee johtopäätöksen, että luonnossa on ihmisten tahdosta ja tajunnasta riippumatta satunnaisiakin ilmiöitä eikä vain välttämättömiä. Kasveille on sattumanvaraista mihin tuuli lennättää niiden siemenet, ja siemenille on sattumanvaraista mihin maaperään ne joutuvat. Mutta sattumanvarainenkaan ilmiö ei ole vailla syitä. Niitä ovat ulkoiset vaikutteet. Eläin esimerkiksi tarvitsee ruokaa. Sen ravintona voivat olla vain tietyt aineet. Eläin menehtyy ellei saa ruokaa. Mutta syökö eläin vihreää tuorehuria vai kuivaa rehuria ei riipu yksistään eläimen tarpeista, vaan myös ulkoisista oloista, jotka voivat vastata tai olla vastaamatta elimistön vaatimuksia. Näin siis välttämättömyys toteutuu sattuman muodossa.

Engels sanoi, että metafysiikka on sotkeutunut välttämättömyyden ja sattumien vastakohtaisuuteen. Metafysiikan kannalta ilmiö voi olla joko välttämätön tai satunnainen, mutta ei millään muotoa kumpikin samanaikaisesti. Satunnaiset ja välttämättömät ilmiöt ovat muka olemassa rinnakkain eikä niitä saa missään tapauksessa sekoittaa. Dialektiikan mukaan taasen sama ilmiö voi olla satunnainen ja välttämätön. Jos kappale on toisissa yhteyksissä välttämätön, niin toisissa se saattaa olla sattumanvarainen ja päinvastoin. Jos esimerkiksi jossain kapitalistisessa maassa kypsyvät kaikki ehdot sosialistisen vallankumouksen suorittamiselle, niin se puhuu tuon vallankumouksen *välttämättömyydestä*. Mutta on *sattuma* miten vallankumous alkaa konkreettisesti, nimenomaan mistä tapahtumasta. Historiallinen välttämättömyys raivaa aina tietä

itselleen sattumien vahvan kerrostuman läpi. Marx kirjoitti: „...Historialla olisi hyvin mystillinen luonne, ellei „sattumilla” olisi mitään osuutta. Tietenkin nämä sattumat itse ovat erottamaton osa yleisestä kehityksen kulusta, ne tulevat tasapainoon toisten sattumien vuoksi. Mutta nopeutuminen tai hidastuminen riippuu hyvin suuresti noista „sattumista”, joiden joukossa on sellainenkin „tapaus” kuin alussa liikkeen johdossa olleiden ihmisten luonne”¹.

Mutta olipa elämässä millaisia sattumia tahansa, ne eivät ole vailla perustaa, niiden pohjana on luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden yleinen välttämättömyys eli *lainmukaisuus*. Sana lainmukaisuus merkitsee sitä, että ympäristömme luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitys on tiettyjen *lakien* alainen. Lakien tiedostaminen on kaikkien tieteiden tärkein tavoite. Jos tunnemme lait, joiden mukaan ilmiöt kehittyvät, niin voimme nähdä ennakoita miten nimenomaan kehitys tulee tapahtumaan. Ennakoita näkeminen on välttämätön ehto, että ihminen voisi suunnata ilmiöiden kehitystä, pakottaa luonnonvoimat palvelemaan omia tarkoituksiaan. Mitä sitten on laki?

Laki on tietynlainen ilmiöiden välinen tai ilmiöiden eri puolten välinen *suhde*. Esimerkiksi Newtonin kolmas mekaniikan laki on seuraava: kun kappale vaikuttaa toiseen kappaleeseen tietyllä voimalla, niin jälkimmäinen vaikuttaa edelliseen yhtä suurella, vastakkaissuuntaisella voimalla (vastavaikutus). Tämä laki sisältää yksinkertaisen ja tarkoin määritellyn suhteen fyysillisten kappaleiden vuorovaikutuksesta.

Kaikki suhteet eivät kuitenkaan ole laki. Lain muodostaa vain toistuva, pysyvä suhde. Mikä suhde on yleinen, toistuva ja pysyvä esimerkiksi niin eriluontoisissa ilmiöissä kuin kala vedessä, lintu ilmassa, kasvi metsässä? Näissä kaikissa ilmiöissä havaitsemme organismien ja niiden elämänolojen välisen yleisen yhteyden. Tämä yhteys onkin

¹ K. Marx, F. Engels, Valittuja kirjeitä, Gospolitizdat, 1953, s. 264.

laki. Organismi voi elää ja kehittyä vain niin kauan kuin sen ympäristössä on välttämättömät elämänehdot. Organismien ja ympäristön keskinäinen yhteys ei koske ainoastaan jotain yhtä kasvia tai eläintä, vaan kaikkia kasveja ja eläimiä. Siksi se onkin laki.

Samasta esimerkistä näemme, että laki ei ole toisarvoisen, vaan *oleellinen* suhde, oleellinen yhteys, toisin sanoen sellainen suhde, jota ilman ilmiöt ovat mahdottomia. Laki ei ole mitään kappaleille ulkoapäin pakolla työnnettyä, niille vierasta. Se ilmentää kappaleiden olemuksen. Toisin sanoen kappaleiden olemassaolo on sidottu tämän suhteen välttämättömään säilymiseen. Laki juontuu kyseisten ilmiöiden olemuksesta, mutta samanaikaisesti se säännöstelee ilmiöiden kehitystä, suuntaa tätä kehitystä tiettyyn uomaan.

Selvitettyämme lain eri piirteet voimme tehdä myös yleisen johtopäätöksen. *Laki on ilmiöiden välinen oleellinen, toistuva suhde, joka määrää niiden rakenteen ja kehityksen.*

Eri tieteet tutkivat erilaisia lakeja. Elotonta luontoa käsittelevät tieteet tutkivat epäorgaanisessa maailmassa vaikuttavia lakeja, biologia tutkii elollisen luonnon kehityslakeja, yhteiskunnalliset tieteet tutkivat yhteiskunnan kehityslakeja.

Materialistinen dialektiikka tutkii sellaisia lakeja, jotka vaikuttavat sekä luonnossa, yhteiskunnassa että tiedostamisessa, lakeja jotka vaikuttavat aina. Nämä lait ovat *yleisiä lakeja*.

Päinvastoin kuin metafysiikka, joka tarkastelee kappaleita ja ilmiöitä erillisinä, toisistaan irrallisina, materialistinen dialektiikka velvoittaa tutkimaan luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöitä niiden *keskinäisessä yhteydessä ja toistensa ehtoina*. Sitä paitsi kyseisen kappaleen tai ilmiön kaikista yhteyksistä on osattava erottaa oleelliset, välttämättömät, lainmukaiset yhteydet. Tässä on apuna materialistisen dialektiikan lakien tuntemus. Nämä lait ovat yleispäteviä. Tarkastelkaamme tärkeimpiä noista laeista.

VASTAKOHTIEN YHTENÄISYYDEN JA TAISTELUN LAKI.

„Dialektiikka voidaan lyhyesti määritellä opiksi vastakohtien yhtenäisyydestä. Se ilmaisee dialektiikan ytimen...”

Lenin

Olemme osoittaneet, että luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitys tapahtuu alituisessa yhteydessä toisiinsa kappaleisiin ja ilmiöihin. Mutta minkä vuoksi kehitys tapahtuu? Mikä on sen lähde ja liikkeellepaneva voima? Ellei saada vastausta tähän kysymykseen, ei voida ymmärtää mitä on kehitys. Siksi on aivan luonnollista, että kysymys kehityksen lähteistä ja syistä muodostaa dialektiikan olemuksen. Miten tähän kysymykseen on vastattava? Ottaakamme esimerkiksi yhteiskunnan kehitys. Mikä pakoittaa ihmisiä alinomaan uudistamaan luonnonkappaleita, lisäämään yhteiskunnan rikkauksia ja siten viemään eteenpäin yhteiskunnallista kehitystä? Ehkä yhteiskunnan kehitykselle aineistoa tarjoava ulkopuolinen luonto on myös kehityksen sysääjä ja liikkeellepaneva voima?

Jos oletamme, ettei yhteiskunnan kehityksen liikkeellepaneva voima ole yhteiskunnassa, vaan ympäröivässä luonnossa, niin heti herää kysymys: mikä sitten on ympäristön luonnon kehityksen lähde? Johdonmukaisesti täytyy edelleen olettaa, että luonnon kehityksen lähteenä on jokin ulkoinen voima, joka ei kuulu luontoon. Metafyysikot olettavatkin kehityksen lähteen juuri sellaiseksi. He koettavat löytää sen luonnon ulkopuolelta, kuvaavat joksikin „ulkoiseksi sysäykseksi”. Uskonto väittää samaa. Se opettaa, että jumala on luonut luonnon ja luonto muuttuu jumalan alinomaisesta hoivauksesta, jumala on se „alkusyy”, joka antaa luonnolle elämän ja kehityksen. Filosofinen idealismi ei myöskään näe luonnossa sille ominaisia kehityksen lähteitä ja pitää

aktiivisena liikkeellepanevana voimana tajuntaa ja aatetta, jotka muka ovat olemassa luonnosta riippumatta.

Materialistinen dialektiikka ei tietenkään kiellä ulkoisten olojen osuutta. Ellei ulkoisessa luonnossa olisi kiveä, rautaa, höyryvoimaa, sähköä, atomienergiaa, ei voisi olla puhuttakaan kivi- tai rautakaudesta, höyryn tai sähkön kaudesta eikä yleensä yhteiskunnan olemisesta ja kehityksestä. Mutta voidaanko sanoa, että ulkoiset olot, toisin sanoen luonnon olot määräävät yhteiskunnan kehityksen? Sitä ei voida sanoa. Kivi, rauta, sähkö jne. ovat luonnossa yhdessä ja yhtäaikaan. Yhteiskunnassa toinen kausi vaihtuu toiseen ja sitä paitsi vississä järjestyksessä, ensin kivikausi, sitten rautakausi eikä päinvastoin. Miksi yhteiskunnan kehitys tapahtuu juuri näin eikä toisin? Luonnon tutkiminen ei vastaa siihen. Se ei vastaa myöskään siihen, miksi esimerkiksi nykyaikana yhteiskunnassa on sekä kapitalismia että sosialismia ja miksi sosialismi ehdottomasti tulee kaikkialla kapitalismin tilalle.

Materialistinen dialektiikka pitää kehityksen peruslähteenä sisäisiä ristiriitoja eikä ulkoisia suhteita. Yhteiskunnan kehityksen tärkeintä liikkeellepanevaa voimaa on etsittävä sen sisäisistä ristiriidoista. Mitä sitten ovat nuo ristiriidat? Voidakseen elää ihmisten täytyy syödä, pukeutua, heillä täytyy olla asunto ja heidän on siis kaikkea sitä tuotettava. Jo siinä havaitsemme ristiriidan tuotannon ja ihmisten tarpeiden välillä. Ihmisten tarpeet ovat suuremmat kuin tuotanto ja se kiihottaa laajentamaan tuotantoa sekä parantamaan työvälineitä. Tuotannon kehitys vuorostaan johtaa siihen, että herää uusia tarpeita. Niinpä tekstiiliteollisuuden ilmestyminen oli syynä siihen, että ihmisten tarpeet kehittyivät, sillä he alkoivat tarvita mitä erilaisimpia kankaita. Kun keksittiin televisio ja teollisuus alkoi tuottaa vastaanottimia, kasvoi myös niiden tarve. Näköradion ostajia ilmestyi niin paljon, ettei tuotanto kyennyt heti tyydyttämään täydellisesti kysyntää.

Niinpä siis tarpeet sysäivät tuotantoa eteenpäin, ja tuotanto vuorostaan synnyttää uusia tarpeita. Näin tapahtuu yhteiskuntaelämän yleinen itseliikunnan prosessi, toisin sanoen kehitysprosessi.

Todellisuudessa kyseinen prosessi on tietenkin paljon mutkikkaampi kuin tässä kuvattuna. Ihmisten tarpeet eivät riipu ainoastaan tuotannon kehityksestä, vaan myös omistuksen luonteesta yhteiskunnassa. Jos tuotannonvälineet, toisin sanoen maa, tehtaat, kulkulaitos jne. ovat koko yhteiskunnan omaisuutta, niin ihmiset tekevät työtä omaksi hyväkseen ja heidän omilla tarpeillaan on ratkaiseva merkitys. Mutta jos tuotannonvälineet ovat riistäjäluokan esimerkiksi porvariston käsissä, niin työläisten on pakko tehdä työtä porvariston hyväksi eikä omaksi hyväkseen. Siksi kehityksessä saavat ratkaisevan merkityksen porvariston tarpeet, sen pyrkimys enimmäisvoiton saantiin eivätkä työläisten tarpeet. Ihmisten tarpeet ovat siis riippuvaisia tuotantosuhteista ja tuotannon taso riippuu tuotantovoimista.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä on kapitalistisessa yhteiskunnassa sovittamaton ristiriita. Ristiriita ilmenee siinä, että kapitalistiset tuotantosuhteet, yksityisomistus kahlitsevat tuotannon kasvua, valmistetuilla tuotteilla ei ole menekkiä. Esiintyy niin sanottua tavarain ylituotantoa, syntyy talouspuhla. Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita johtaa kapitalistisen yhteiskunnan tuhoon, kapitalistisen yhteiskunnan tilalle tulee sosialistinen yhteiskunta.

Yhteiskunnassa on olemassa paljon muitakin ristiriitoja kuin ristiriidat tuotannon ja kulutuksen välillä sekä tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä.

Yhteiskunnan kehitys tapahtuu jatkuvassa synnyssä ja ristiriitojen voittamisessa, vastakkaisten pyrkimysten taistelussa.

Itseliikunta on ominaista myös luonnolle eikä vain yhteiskunnalle.

Kun merten ja mantereitten ääriviivat muuttuvat, kasvi- ja eläinkunta muuttuvat, jne., niin missä on noiden muutosten lähde? Tiede osoittaa, että tuo lähde on itse luonnossa, sille ominaisissa ristiriidoissa, vuorovaikutuksessa, sen vastakkaisten voimien „taistelussa”.

Hollantilainen filosofi Benedictus Spinoza sanoikin, että luonto on sen itsensä alkusyy.

Vain dialektiikka antaa avaimen kaiken olevaisen itseliikunnan ymmärtämiseen, Lenin kirjoitti. Metafysiikka taas jättää itseliikunnan varjoon; se ei pysty käsittämään kehityksen alkulähdettä. Yleistämällä tieteiden saavutuksen ja ihmisten käytännöllisen toiminnan kokemuksen materialistinen dialektiikka päätyy siihen johtopäätökseen, että luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehityksen alkulähteenä, kehityksen liikkeellepanevana voimana ovat *ristiriidat, vastakohtien taistelu*.

Materialistisen dialektiikan asettamus on varma ase taistelussa metafysiikkaa, uskontoa ja idealismia vastaan. Kun todistetaan, että luonnon ja yhteiskunnan olioiden kehityksen alkulähde on niissä itsessään, niin se torjuu perin pohjin kaikki ne yritykset, joita tehdään „yliluonnollisten voimien”, „luojan”, „alkusysäyksen” keksimiseksi ympäröivän tosiolevaisen kehityksen selittämistä varten.

Jo muinaiskreikkalaiset filosofit lausuvat ajatuksen, että nimenomaan vastakohtien taistelu on kehityksen alkulähde. Niinpä Herakleitos, joka eli VI vuosisadan lopussa ja V vuosisadan alussa ennen ajanlaskumme alkua, sanoi, että kaikkialla luonnossa havaitsimme vastakohtien yhtenäisyyttä ja taistelua. Herakleitos sanoi: „...Kaikki tapahtuu taistelun kautta ja välttämättömyyden vuoksi”. „Sairaus tekee miellyttäväksi terveyden, paha hyveen, nälkä kylläisyyden, väsymys levon”. Toinen muinaiskreikkalainen filosofi Empedokles lausui ajatuksen, että vedellä, tulella, maalla ja ilmalla, joita hän piti kaikkien olioiden alkutekijöinä, on sellaisia vastakkaisesti vaikuttavia voimia kuin rakkaus ja viha. Rakkaus yhdistää näitä alkutekijöitä ja

viha eristää niitä, tuloksena siitä meitä ympäröivien olioiden koko monipuolinen maailma muodostuu ja muuttuu alituisesti.

Nämä oikeat, vaikkakin naiivissa muodossa lausutut ajatukset joutuivat pitkiksi ajoiksi unohduksiin. Vasta XVI vuosisadalla tapaamme samat ajatukset edistyneimmillä filosofeilla ja ajattelijoilla, muun muassa italialaisella filosofilla Giordano Brunolla. Hän kirjoitti: „...Kun harkitsemme tarkkaan niin huomaamme, että häviäminen ei ole mitään muuta kuin syntymistä eikä syntyminen ole mitään muuta kuin häviämistä; rakkaus on vihaa; viha on rakkautta; loppujen lopuksi viha vastakkaista kohtaan on rakkautta vastaavaa kohtaan, rakkaus edellistä kohtaan on vihaa jälkimmäistä kohtaan”. XIX vuosisadalla kysymystä ristiriidoista kehityksen lähteenä kehittivät saksalainen filosofi Hegel, venäläiset vallankumoukselliset demokraatit Belinski, Tšernyševski, Herzen ja monet muut filosofit.

Marxismi-leninismi on ratkaissut tämän kysymyksen tieteellisesti. Eritellessään kapitalistisen yhteiskunnan ristiriitoja Marx osoitti „Päämassa”, että näiden ristiriitojen väistämättömänä seurauksena tulee olemaan vallankumouksellinen siirtyminen kapitalismista sosialismiin; tutkittuaan imperialismin kauden eriluontoisia ristiriitoja Lenin teki johtopäätöksen proletaarisen vallankumouksen voiton mahdollisuudesta ja sosialismin rakentamisesta muutamissa tahi jopa yhdessäkin erillisessä maassa.

Metafysiikan edustajat kieltävät sisäiset ristiriidat tahi pitävät niitä jonkinlaisena poikkeamana ilmiöiden normaalista tilasta. Saksalainen metafysiikkofilosofi Dühring kirjoitti, että ristiriitoja voi olla vain ihmisen päässä, mutta ei tosiolevaisessa. Kun myönnetään ristiriitojen oleminen olioissa, on se hänen mielestään järjettömyyden huippu. Engels arvosteli ankarasti Dühringin mielipiteitä „Anti-Dühring” nimisessä kirjassaan.

Ristiriitojen oleminen ilmiöissä saattaa tietenkin olla merkinä myös jonkinlaisesta poikkeamasta normaali-

tilasta. Sellaisista ristiriidoista puhutaan esimerkiksi sananlaskuissa: „Kielellä hunajaa, sydämessä jäätä”, „Poika itse kultainen, kädet savesta”. Pidetäänhän normaalin sellaista ihmisen käyttäytymistä, kun hänen tekonsa ovat sopusoinnussa, kun ne vastaavat toisiaan. Hyvällä „kultaisella” ihmisellä eivät kädet voi olla savesta, ihmisen sanojen täytyy käydä yhteen hänen tekojensa kanssa.

Olisi kuitenkin väärin rajoittua ymmärtämään ristiriidat tällä tavalla. Metafyysikot yrittivät tehdä tästä yksipuolisesta ristiriitakäsityksestä yleispätevän „tasapainoteorian”. Sen esitti XIX vuosisadalla englantilainen filosofi ja sosiologi Spencer. Hän kielsi kapitalismille ominaiset sisäiset ristiriidat olettaen, että ylipäänsä kaikille luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöille on ominaista tasapaino ja pysyväisyys; ristiriita sitävastoin voi olla vain väliaikainen tila, poikkeama normaalista.

Materialistinen dialektiikka hylkää sellaisen käsityksen ja osoittaa, että tasapaino voi olla vain hetkellistä, se voi olla vain väliaikainen tila vastakohtien taistelussa, joka on olemassa alituisesti.

Jokaisessa kappaleessa, jokaisessa ilmiössä havaitaan sisäinen ja ulkoinen, myönteistä ja kielteistä, vanhaa, kuolevaa ja uutta, syntyvää, toisin sanoen havaitaan vastakohtaisuuksia. Kirjaimellisesti käsitettynä sana „vastakohtaisuudet” merkitsee toisiaan vastapäätä olevia puolia. Ne ovat erottamattomassa yhteydessä toisiinsa, toinen ei ole olemassa ilman toista. Ei voida esimerkiksi kuvitella yläosaa ilman alaosaa, oikeanpuoleista ilman vasemmanpuoleista, myönteistä ilman kielteistä; toinen puoli on olemassa toisen puolen olemassaolon ansiosta. Vastakohtien keskinäinen yhteys on niin ikään todettu kansan sananlaskuissa: „Ken ei ole puutetta nähnyt, hän ei onneakaan tunne”, „Ellei työ tuota huolta ja vaivaa, ei se tuota iloaakaan”, jne.

Vastakohdat ovat ominaisia kappaleille silloinkin, kun ne ovat levossa. Kehityksen lähteenä ei voida pitää erilais-

ten ristiriitojen rinnakkaisoloa, vaan niiden vuorovaikutusta, niiden taistelua. Kehitys onkin ristiriitojen taistelua, Lenin sanoi.

Koska kappale kehittyy yhteydessä muihin kappaleisiin ja ilmiöihin, niin toisen kappaleen syntyminen on tavallisesti jonkin toisen tuhoa. Hiekan syntyminen on kiinteiden vuorilajien hajoamista. Kasvinsyöjäeläinten elämän ylläpitäminen merkitsee kasvien tuhoa. Vastakkaiset puolet — syntyminen ja häviäminen, elämä ja kuolema ynnä muut — täydentävät toisiaan ja ovat sen vuoksi erottamattomia.

Samanaikaisesti vastakohtat sulkevat toisensa pois. Syntyminen ei ole sitä, mitä on häviäminen, kuolema kieltää elämän. Niiden yhtenäisyys ja toistensa poissulkeminen onkin juuri niiden taistelun perusta, ja taistelu saattaa olla salaista, näkymätöntä, mutta se saattaa kärjistyä äärimmilleen ja muuttua avonaiseksi taisteluksi. Salaisten ristiriitojen kasvamista avoimiksi ristiriidoiksi pidetään usein ristiriidan kasvamisena vastakohtaisuudeksi. Tällöin sana „vastakohtaisuus” ei enää merkitse pelkästään toisiaan vastapäätä olevia puolia, vaan niiden välisen taistelun kärjistymistä äärimmilleen, niiden välistä selkkausta.

Osoittaessaan että tosiolevaisessa on alituisesti ristiriitoja materialistinen dialektiikka panee merkille toisenkin yhtä tärkeän erikoisuuden ristiriidoissa. *Missä on liikuntaa, muuttumista ja kehitystä, on myös ristiriitoja.* Itse liikunta on ristiriita eikä sitä voida käsittää ilman ristiriitaa.

Muutamit filosofit käyttivät liikunnan ristiriitaista luonnetta perustana sellaisille väitteille, ettei liikunta ole todenperäistä, että se on illusorista, näennäistä. Niinpä muinaiskreikkalainen filosofi Zenon esitti siinä tarkoituksessa eräitä sofismeja¹. Sofismissa „Lentävä nuoli on lepotilassa” Zenon järkeilee seuraavasti. Mitä merkitsee sanonta „Kappale liikkuu”? Se merkitsee, että ensimmäisellä minuutilla se sijaitsee yhdessä paikassa, toisella minuutilla

¹ Sofismit ovat ovelia sanontatemppeja, tahallisia virhepäätelmiä, väärrien teoreettisten väittämien valetodistuksia.

toisessa paikassa jne.: siitä seuraa, että koko se matka, jonka liikkuva kappale kulkee, ei ole mitään muuta kuin kappaleen lepotilan pisteiden summa. Kun erilliset pisteet ovat lepotilaa, niin myös niiden summa on lepotilaa. Ensi silmäyksellä näyttää, että Zenon järkeilee oikein. Hänen järkeilynsä on kuitenkin virheellistä, sillä Zenon ottaa huomioon vain yhden puolen liikkeestä, nimittäin sen katkonaisuuden, ja jättää huomioimatta toisen puolen, nimittäin sen jatkuvuuden. Eri aikaan kappale *sijaitsee* paikan eri pisteissä, mutta se myös *siirtyy* pisteestä toiseen, mikä merkitsee että se *ei sijaitse* niissä.

Toisessa sofismissa Zenon yrittää perustella liikunnan epätodellisuutta siten, että tiettyä pistettä kohti kulkevan vaeltajan on ensin kuljettava puolet matkasta, sitten puolet jällelääneestä puolikkaasta ja niin edespäin loputtomiin. Mutta loppumattoman jakamisen erikoisuus onkin juuri siinä, ettei sitä voida milloinkaan saattaa päätökseen. Sen vuoksi vaeltaja ei pääse milloinkaan määrän päähän. Mutta täytyyhän tiettyä pistettä kohti kulkevan jo puolitiehenkin päästäkseen suorittaa loputon määrä jakoja. Hän ei pääse siis puolitiehenkään. Tällainen järkeily johtaa kiertämättä sellaiseen johtopäätökseen, ettei vaeltaja ylipäänsä liikkahda paikaltaan. Tämän järkeilyn virheellisyys on siinä, että jätetään huomioimatta liikkeen katkonaisuus ja sitä tarkastellaan taas yksipuolisesti, ainoastaan jatkuvana liikkeenä.

Jos siis tarkastelemme liikettä vain katkonaisena, lepotilapisteistä muodostuvana liikkeenä, niin emme saa oikeaa kuvaa liikkeestä. Kuvataan liikkeen tulosta eikä itse liikettä. Jos taas tarkastelemme kappaleen liikettä vain jatkuvana, niin silloinkin joudumme kieltämään liikunnan.

Muinaiskreikkalainen filosofi Diogenes kumosi nämä Zenonin sofismit siten, että alkoi kävellä hänen edessään edestakaisin, toisin sanoen liikkua. Se tietenkin todisti, että liikunta on todenperäistä, että se on olemassa todellisuudessa. Tällainen käytännöllinen kumoaminen ei kuitenkaan antanut vastausta kysymykseen, miten olisi ilmaistava

oikein liikunnan ristiriitainen luonne sanoissa, käsitteissä, ajatuksissa.

Dialektiikka auttaa meitä ymmärtämään ja ilmaisemaan liikunnan olemuksen käsitteissä. Liikunta on ristiriitaista. Se on katkonaista ja jatkuvaa. Kun kappale liikkuu, niin ei voida sanoa, että se sijaitsee jossain pisteessä, koska se merkitsisi kappaleen lepotilaa, mutta voidaan sanoa, että se *kulkee* jonkin pisteen *kautta*. Mutta mitä merkitsee pisteen kautta kulkeminen? Se merkitsee kappaleen olemista kyseisessä pisteessä ja samanaikaisesti sitä, ettei se ole tuossa pisteessä. Juuri siten määritteli liikkeen saksalainen filosofi Hegel. Siten sen määritteli myös Engels: „...jopa yksinkertainen mekaaninen paikanmuutos voi tapahtua vain sen kautta, että kappale vissinä ajankohtana on vississä paikassa ja samalla toisessa paikassa, on määrättyssä paikassa eikä ole siinä. Ja tämän ristiriidan jatkuva syntyminen ja samanaikainen ratkeaminen — se juuri on liikuntaa”¹.

Mutta jos ristiriidalla on sijansa kaikenlaisessa liikkeessä ja liike on yleistä, niin ristiriidat ovat myös yleisiä. Tätä väitelmää vahvistavat lukuisat tosiasiat.

Eloton luonto on olemukseltaan ainaista vuorovaikutusta, vastakkaisten voimien taistelua. Millaisia nuo voimat ovat? Kun kaksi kappaletta vaikuttaa toisiinsa, niin tuloksena on toisen tai niiden molempien paikanmuutos, Engels sanoo. Paikanmuutos saattaa ilmetä niiden keskinäisessä lähenemisessä taikka etenemisessä toisistaan. Ne joko vetävät toisiaan puoleensa taikka työntävät kauemmas toisiaan. Kaiken liikunnan perustana on vetovoiman ja poistovoiman vastakohtaisuus. Mikä voima esimerkiksi pitää Maata ja muita planeettoja niiden kiertäessä Auringon ympäri? Se on Auringon vetovoima. Mutta miksi Maa ei putoa Auringoon? Siksi että samanaikaisesti vetovoiman kanssa vaikuttaa myös poistovoima, joka syntyy Maan kiertämisestä

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, s. 113.

Auringon ympäri. Maa ja toiset planeetat pyrkivät inertian vuoksi liikunnassaan voittamaan vetovoiman ja kiittämään maailman avaruuteen. Aurinkokunta säilyy, liikkuu ja kehittyy jatkuvan veto- ja poistovoiman vuorovaikutuksesta.

Organismeilla on sellainen rakenne, että ne voivat elää ja kehittyä ainoastaan suorittaen jatkuvasti aineenvaihtoa ympäristön kanssa. Kasvit ja eläimet eivät voi kasvaa ja kehittyä ravinnotta, hengittämättä ja erittämättä aineita ulkoiseen ympäristöönsä. Ravinnon saannin, hengityksen ja erittämisprosessin keskeytyminen merkitsee organismin kuolemaa ja sen mätänemistä. Mutta elämän ehdot ovat olemassa erillisinä organismeista. Elämänprosessin kaksi erottamatonta puolta, itse organismi ja elämän ehdot ovat erillään toisistaan. Ristiriita ilmenee toisiaan täydentävien puolten väistämättömässä erilläänolossa paikan suhteen. Sen voittaminen merkitsee organismin ja sen uudistamiselle välttämättömien elämänehtojen yhdistämistä. Kun organismi omaksuu elämänehdot, lakkaavat ne olemasta ehtoina muuttuen organismin ruumiillistumaksi. Herää uusien ehtojen tarve, toisin sanoen organismin ja ehtojen välillä havaitaan taas ristiriitaa. Ristiriidan voittaminen on samanaikaisesti uuden ristiriidan syntymistä ja sitä jatkuu niin kauan kun organismi on elossa. Juuri tämä ristiriita pakoittaa organismeja etsimään uusia ravinnonlähteitä, uusia asuinpaikkoja, jos ne kykenevät liikkumaan paikasta toiseen, taikka omaksumaan uutta, organismille outoa ravintoa, elleivät ne saa ympäristöstään tavallista. Tämä ristiriita on sen taistelun perustana, jota organismit käyvät olemassaolonsa puolesta, ja se johtaa joko niiden tuhoon taikka säilymiseen ja täydellistymiseen.

Yhteiskunnallinen elämä niin ikään on täynnä ristiriitoja, kuten jo totesimme. Koko meitä edeltänyt yhteiskunnan historia, alkukantaista yhteisöjärjestelmää lukuunottamatta, on luokkataistelun historiaa, Marx ja Engels kirjoittivat. „Vapaa ja orja, patriisi ja plebeiji, paroni ja maaorja,

ammattikuntamestari ja kisälli, lyhyesti sanoen sortaja ja sorrettu ovat aina olleet toistensa vastakohtia, käyneet keskeytymätöntä, milloin peitettyä, milloin avointa taistelua, taistelua, mikä joka kerta on päättynyt koko yhteiskunnan vallankumoukselliseen uudistamiseen tahi taistelevien luokkien yhteiseen häviöön”¹.

Ristiriitoja on siinäkin, kun ihmiset pyrkivät tiedostamaan täydellisesti heitä ympäröivän maailman, mutta toisaalta tiedostamisen mahdollisuudet kunakin historiallisena kautena ovat rajoitetut. Maailmassa ei ole mitään, mitä ei voitaisi tiedostaa. Mutta meidän aikanamme, tekniikan ja tiedostamisvälineiden ollessa nykyisellä tasolla, on vielä paljon sellaista mitä emme tiedä. Olemme jo päässeet esimerkiksi atomin sisäiseen maailmaan, mutta toistaiseksi emme vielä tunne atomin koostumaosasten sisäistä rakennetta. Kehittäessämme tiedostamisen tekniikkaa, välineitä ja menetelmiä avaramme yhä enemmän tiedostamisen rajoja.

Yhteiskunnallisen elämän lukuisat ristiriidat kuvastuvat taiteessa ja kirjallisuudessa. Sellaiset taideteokset, joissa ei ole elämän konfliktia, tuntuvat meistä kuolleilta, epätodellisilta. Sosiaaliset konfliktit kuvastuvat syvästi maailman kirjallisuuden ja maalaustaiteen parhaiden teosten henkilötyyppien konflikteissa. Esimerkiksi taiteilija V. I. Surikov tunnetussa taulussaan „Streltsien mestaus” on asettanut hyvin onnistuneesti vastakkain kaksi henkilöä, jotka katsovat toisiinsa: käreillä istuva, mestaamistaan odottava vihainen punapartainen streltsi ja ratsun selässä istuva voimakas ja taipumaton Pietari. Tuossa erillisessä kohtauksessa näytetään kirrkaasti sen ajan sosiaalinen konflikti: uusi Venäjä Pietari I persoonallisuudessa ja pajarien kannustamat streltsit, jotka olivat yksilöinä vahvoja, mutta jotka historia oli tuominut tuohon.

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, s. 9.

Miten ristiriidat edistävät ilmiöiden kehitystä ja miten ne määräävät uuden synnyn? Vastakohtien taistelulla saat-
taa olla eri oloissa eri suunta ja uusi alkaa syntyä eri
tavalla.

Antagonistisessa luokkayhteiskunnassa ristiriitana on
se, että tuotannonvälineet ovat keskittyneet yhteiskunnan
yhden osan käsiin. Tuotannonvälineitä ei ole sillä, joka
tekee työtä, ja se ei tee työtä joka omistaa tuotannonväli-
neet. Yhteiskunta jakaantuu omistajiin ja omistamattomiin,
ja näiden erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välillä
käydään alituista luokkataistelua. Toinen ryhmä — työtä-
tekevät — pyrkii vapautumaan sorrosta, toinen — riistä-
jät — säilyttämään tuotannonvälineet omistuksessaan ja
pakoittamaan yhteiskunnan toista osaa tekemään työtä riis-
täjien hyväksi. Tässä yhteiskunnallisten ryhmien taiste-
lussa, luokkien välisessä taistelussa pääsee voittajaksi
se, joka on voimakkaampi, yhteenliittyneempi ja järjesty-
neempi. Voima on ollut hyvin pitkän aikaa tuotannonväli-
neiden omistajien puolella. Yhteiskunnalliset rikkaudet ovat
antaneet niille mahdollisuuden perustaa armeijoita ja eri-
laisia laitoksia, jotka ovat pitäneet sorrettuja luokkia
alistettuina, tukahduttaneet niiden vastarinnan.

Orjayhteiskunnassa orjanomistajat pakoittivat voimalla
orjia tekemään työtä hyväkseen. Tilanherrat käyttivät voi-
man ohella hyvityskeinoja. Maaorjatalonpojille annettiin
maapalstoja ja työvälineitä, minkä vuoksi he olivat jonkin
verran kiinnostuneita työstään.

Kapitalismin vallitessa tuotannonvälineet ovat keskitty-
neet riistäjien käsiin. Työätekevät joutuivat sellaiseen
asemaan, että he saattoivat hankkia toimeentulonsa vain
myymällä työvoimaansa kapitalisteille. Muodollisesti työ-
läinen on vapaa. Nälkä on jäänyt melkein ainoaksi voi-
maksi, joka pakoittaa työläisiä tekemään työtä kapitalistien
hyväksi.

Mutta taistelu ei lakkaa vielääkään, vaan käy yhä kärke-
vämmäksi. Proletaarien taistelussa kapitalisteja vastaan on

päättäväisyytensä se, että tuotannonvälineet tulisivat työtätekevien omaisuudeksi, yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Yhteiskunnallisen tuotannon kaksi toisiaan täydentävää puolta — työtätekevät ja tuotannonvälineet — täytyy yhdistää, mikä on mahdollista vain kapitalistisen järjestelmän kukistuttua.

Kapitalismi luo sellaiset olot, joissa työtätekevien yhteiskunnallinen voima kasvaa kiertämättä. Työnteko suurissa tuotantolaitoksissa, jotka yhdistävät satoja työläisiä saman katon alle, johtaa työläisten valveutumiseen ja heidän riviensä tiivistymiseen. Työväenluokan voima on sen rivien tiiviyydessä ja järjestyneisyydessä. Sen vuoksi kommunistit, työväenluokan johtajat, ovat julistaneet proletaarisen luokkataistelun tärkeimmiksi kutsusanoiksi: „Kaikkien maiden proletaarit, liitykää yhteen!” Työläisten yhteenliittyminen, heidän tietoisuutensa kasvu sekä työväenluokan liitto työtätekevän talonpoikaiston kanssa moninkertaistivat niin paljon työtätekevien voimia, että he viimeinkin kykenivät voittamaan vihollisensa, ottamaan siltä tuotannonvälineet ja muuttamaan ne koko kansan omaisuudeksi. Ristiriita ratkaistiin ensin meidän maassamme, sitten kansandemokratian maissa. Sosialismin vallitessa yhteiskunnan samat ihmisryhmät sekä tekevät työtä että ovat tuotannonvälineiden omistajia. Ihmiset ja tuotannonvälineet liittyvät yhteen uudessa yhteiskunnassa. Mutta yhden ristiriidan voittaminen ei suinkaan merkitse kaikkien ristiriitojen katoamista. Sosialismin vallitessa on myös olemassa ristiriitoja, mutta kuten saamme nähdä, ne ovat sisällöltään toisenlaisia.

Näin siis ristiriidat, joita alituisesti syntyy ja joita alituisesti voitetaan, johtavat uuden syntymiseen, vievät yhteiskunnallista kehitystä eteenpäin.

Uuden syntyminen, ilmiöiden etenevä kehitys tapahtuu silläkin tavalla, että ristiriita, vastakohtien taistelu johtaa yhtenäisen kahtia jakaantumiseen, toisiinsa kiinteästi sidottujen puolien irtaantumiseen. Siten tapahtuu silloin,

kun vastakohtina ovat uusi ja vanha, syntyvä ja kuoleva. Uusi syntyy vanhan uumenissa ja on väistämättä sidottu siihen. Mutta uusi on samanaikaisesti yhteensovittamaton vanhan kanssa. Ja vanhakin on ristiriidassa uuden kanssa siksi, että se haittaa uuden kehittymistä.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa on ristiriita yhteiskunnallisen tuotannon ja tuotannonvälineiden yksityisomistuksen välillä. Ristiriita ilmenee siinä, että yksityisomistuksesta tulee yhteiskunnallisen tuotannon kehityksen jarru. Eri kapitalistit pyrkivät kehittämään etupäässä niitä tuotannon aloja jotka heistä tuntuvat eniten tuloja tuottavilta, eikä niitä jotka koko yhteiskunnallisen tuotannon kannalta ovat tarpeen. Se johtaa kiertämättä tuotannon anarkiaan, kriiseihin, ylituotantoon, joidenkin tuotannon alojen pysähdystilaan.

Ja mitä pitemmälle päästään, sitä enemmän epäsuhde kasvaa. Vanha ja uusi, yksityisomistus ja yhteiskunnallinen tuotanto, toisiinsa vastakkaisesti vaikuttavat ja toisensa poissulkevat vastakohtat ovat kiertämättömästi sidotut saman kapitalistisen yhteiskunnan puitteissa. Työväenluokka käy taistelua siitä, että kyseinen epäsuhde tulisi poistetuksi ja että kapitalistinen yksityisomistus tulisi muutetuksi yhteiskunnalliseksi, sosialistiseksi omistukseksi. Porvaristo, joka on olemassa luokkana nimenomaan yksityisomistuksen perustalla, taistelee tämän omistuksen säilyttämisen puolesta. Työväenluokan taistelu porvaristoa vastaan onkin uuden taistelua vanhaa vastaan. Tämän taistelun tuloksena on vanhan ja uuden pakkoyhteyden hävittäminen, uuden voitto vanhasta, sosialistisen yhteiskunnan luominen.

Uuden syntyminen ja yhteiskunnan etenevä kehitys on siis tulos sekä toisiaan täydentävien vastakohtien yhteensaattamisesta että myös toisensa poissulkevien vastakohtien jakaantumisesta. Taistelu kapitalistisen yksityisomistuksen muuttamisesta yhteiskunnalliseksi, sosialistiseksi omistuk-

seksi on samalla taistelua vanhaa vastaan, toisin sanoen porvaristoa vastaan.

Sisäisistä ristiriidoista, vastakohtien taistelusta määräytyy kehityksen yleinen luonne, uuden syntyminen ja vanhan kuoleminen.

Yhteiskunnallisessa elämässä ja käytännöllisessä toiminnassa on varsin tärkeää havaita ajoissa uusi ja tukea sitä.

Erinomaisena esimerkkinä uudesta maassamme oli uudismaiden ja nurmettuneiden maiden käyttöön ottaminen ja teollisuuden ja rakennustöiden hallinnon uudestijärjestäminen. Oli sellaisiakin henkilöitä, jotka eivät ymmärtäneet näiden toimenpiteiden tärkeää merkitystä ja esiintyivät niitä vastaan.

Elämä osoitti, että puolue ja hallitus olivat oikeassa suorittaessaan nuo toimenpiteet. Uudismaiden käyttöön ottaminen teki mahdolliseksi lisätä viljan tuotantoa maassamme ja kohottaa kansantaloutemme entistä korkeammalle tasolle.

Teollisuustuotannon johdon järjestäminen suurten taloudellisten piirien puitteissa avasi laajoja mahdollisuuksia tuotannon nopealle kehitykselle sekä raaka-aineen, koneiston, kulkulaitoksen, henkilöstön yms. järkiperaiselle käytämiselle. Samalla se merkitsee demokraattisen sentralismin edelleen kehittämistä kansantalouden hallinnan alalla. Kansantalousneuvostojen järjestäminen oli sitä uutta, joka sai laajan kannatuksen koko neuvostokansan keskuudessa.

Elämässä esiintyvän todella uuden, edistyksellisen ajoissa selville saaminen ja sen merkityksen oivaltaminen tulevaisuudelle on monimutkainen ja vaikea tehtävä. Vasta syntyvä ja ilmaantuva uusi on vielä heikkoa ja vaikeasti näkyvää, sitä ei ole helppo huomata eikä ole helppo heti käsittää sen tehoa ja merkitystä vastaisuudelle.

Todella uuden havaitseminen on vaikeaa vielä senkin vuoksi, että yhteiskunnallisessa elämässä melko usein uuden

naamion suojassa esiintyy vanha, taantumuksellinen, aikansa elänyt. Niinpä vuoden 1905 vallankumouksen tappion jälkeen Venäjällä alkoi ilmaantua erilaisia filosofisia koulukuntia, jotka yrittivät revisioida marxilaisuutta, riistää siltä sen vallankumouksellisen sisällön. Näihin koulukuntiin kuuluvat filosofit yrittivät kaikin mokomin todistaa, että heidän filosofiansa on uusinta filosofiaa, se rakentuu luonnontieteen viimeisten saavutusten pohjalle, kohoaa materialismin ja idealismin yläpuolelle eikä ole yksipuolinen. Nämä teoriat aiheuttivat vahinkoa todella uudelle, marxilaiselle, vallankumoukselliselle teorialle ja vallankumoukselliselle liikkeelle. Niillä oli kielteinen vaikutus jopa eräisiin bolševikkipuolueen jäseniin. Lenin paljasti nuo „uudet” koulukunnat ja osoitti, että uutta niillä ovat ainoastaan sanat, nimitykset, mutta ei niiden aatteellinen sisältö. Niiden aatteet oli otettu jo kauan ennen sitä musertavan arvostelun saaneista taantumuksellisista filosofisista järjestelmistä. Viime aikoina on porvarilliseen filosofiaan niin ikään ilmaantunut paljon „uusua” virtauksia, jotka esittelevät olevansa filosofisen ajattelun uusin saavutus, mutta todellisuudessa ne herättelevät henkiin keskiaikaista skolaastiikkaa.

Vaikeuksista huolimatta uusi voidaan aina erottaa vanhasta. Edistyksellisen, todella uuden piirteiden löytämisellä on tärkeä sija kirjallisuudessa ja taiteessa, joiden tehtävänä on kasvattaa kommunistista moraalia. Tuskin voidaan eikä se ole tarpeenkaan hahmotella etukäteen ja elämää tutkimatta aikamme sankarin henkilöllisiä piirteitä. Tämän kysymyksen ratkaisemisessa ei pidä olla mitään kaavaa. Kirjailijan on pystyttävä käsittämään elämää, pystyttävä erottamaan todella uusi siitä mikä vain näyttää uudelta. Todellisuuden erilaisten, ristiriitaisten ilmiöiden perusmittapuuna, johon vertaamalla uusi määritellään, on myötävaikuttaminen kommunistiseen rakennustyöhön, pyrkimys lähentää kommunismin rakentamisen suuren päämäärän

toteuttamista. Tämän unohtaminen johtaa usein siihen, ettei osata luoda vakuuttavaa kuvaa myönteisistä henkilötyypeistä, ei osata löytää näitä henkilöitä tosi elämästä.

Maassamme on uutta se, mikä myötävaikuttaa tuotannon, tieteen ja taiteen kehitykseen ja tekee mahdolliseksi parantaa yhteiskunnan elinoloja. Elämässämme on uutta se, mikä tekee sosialistisen yhteiskunnan rikkaammaksi ja ihmiset vauraammiksi ja valistuneemmiksi, mikä auttaa kommunismin rakentamisessa.

Käytännöllisen toiminnan kannalta on tärkeää nähdä myös se, mikä on jo vanhentunut ja muuttunut elämän jarruksi. Ellei vanhaa havaita, ei voida ajoissa tyrehdyttää sen kielteistä vaikutusta ja helpottaa uuden ja edistyksellisen etenemistä. Uuden varmistaminen ja lujittaminen sekä vanhan, jarruksi muuttuneen raivaaminen tieltä ovat kaiken edistyksellisen toiminnan kaksi toisistaan erottamatonta puolta.

Vaikka ristiriitoja on kaikkialla, vaikka ne vaikuttavat kaikkialla, kaikissa ilmiöissä, eivät ne kuitenkaan ole joka paikassa yhtäläisiä. On olemassa antagonistisia, sovittamattomia ja epäantagonistisia, sovitettavissa olevia ristiriitoja. Nämä kaksi ristiriitojen muotoa esiintyvät yhteiskunnallisessa elämässä.

Antagonistisia, sovitamattomia ristiriitoja synnyttää yksityisomistuksen maailma ja loppukädessä ne voitetaan luokkataistelun tietä. Sitä paitsi näitä ristiriitoja ei voida voittaa, ellei hävitetä niitä synnyttänyttä järjestelmää. Sellaisia ovat esimerkiksi kapitalistisen yhteiskunnan enimmäkseen ristiriidat: ristiriidat porvariston ja proletariaatin välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä, kaupungin ja maaseudun välillä, henkisen ja ruumiillisen työn välillä, yhteiskunnallisen tuotannon ja yksityisomistuksen välillä. Kaikki nämä ristiriidat voitetaan vain kapitalistisen järjestelmän hävittämisen pohjalla, toisin sanoen siirryttäessä kapitalismista sosialismiin.

Voittaessaan kapitalistisen yhteiskunnan antagonistiset ristiriidat sosialismi ei kuitenkaan voi päästä irti kaikista ristiriidoista. Sosialistisessakin yhteiskunnassa on ristiriitoja, mutta ne ovat luonteeltaan toisenlaisia, epäantagonistisia. Lenin sanoi, että ristiriita ja antagonismi ei ole sama asia. Antagonismi katoaa, mutta ristiriita säilyy.

Epäantagonistiset ristiriidat yhteiskunnallisessa elämässä syntyvät yhteiskunnallisen omistuksen vallitessa, ja niiden voittaminen johtaa olevan järjestelmän lujittumiseen. Sosialismin aikana esimerkiksi säilyvät ristiriidat tuotannon ja kulutuksen välillä, subjektiivisen toiminnan ja historiallisen välttämättömyyden välillä, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä, mutta kaikki nuo ristiriidat ovat kadottaneet antagonistisen luonteensa. Niinpä ihmisten tarpeiden ja tuotannon välillä syntyvien ristiriitojen voittamisen ainoana keinona ei enää olekaan vallankumous, vaan tuotannon ja ennen kaikkea tuotannonvälineiden tuotannon laajennettu kehitys. Raskaan teollisuuden kehitys on tärkein ehto kulutustarvikkeiden tuotannon lisäämiseksi jatkuvasti. Sen vuoksi Kommunistinen puolue suuntaa ja tulee edelleenkin suuntaamaan, kuten NKP:n XX edustajakokouksessa todettiin, kansantalouden kehitystä siten, että nopein kasvuvauhti taataan tuotannonvälineiden tuotannon alalla, ennen kaikkea metallin, kivihiilen, naftan tuotannon alalla, energetiikan alalla, koneenrakennusteollisuuden, kemiallisten tuotteiden ja rakennusaineiden alalla.

Sosialistisen tuotannon kasvu johtaa kansan hyvinvoinnin kasvuun, sen ostokyvyn kasvuun ja niin muodoin myös tarpeiden kasvuun, mikä vuorostaan kaipaa tuotannon kasvua. Tarpeiden kasvun ja tuotannon kasvun välillä syntyy siten loppumattomasti ristiriitoja, jotka myös aina voitetaan. Epäantagonistiset ristiriidat ovat erikoisia siinäkin suhteessa, että niitä ei ratkaista vallankumouksellisen luokkataistelun tietä, vaan rauhanomaista tietä. *Kritiikki ja itsekritiikki* ovat eräs niiden voittamisen muoto. Kritiikki ja

itsekritiikki auttavat tuomaan esiin sen, mikä elämässämme on jo vanhentunut ja haittaa eteenpäin menoamme. Kriitikin ja itsekritiikin tärkeimpänä tehtävänä on saada selville uusi, edistyksellinen, progressiivinen ja myötävaikuttaa sen kehitykseen.

Ristiriitojen eri muotojen tuntemisen perusteella löydetään oikea tie niiden voittamiseen. Marx ja Engels paljastivat kapitalistisen yhteiskunnan antagonistiset ristiriidat, ja sen pohjalla he voivatkin laatia työväenluokan vallankumoustaistelun tieteellisen strategian ja taktiikan sekä hahmotella sosialistisen ja kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen suuntaviivat.

Sellainen on materialistisen dialektiikan vastaus kysymykseen luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehittymisen lähteistä. Kun tunnustetaan se, että *luonnon ja yhteiskunnan kaikkien ilmiöiden kehitys tapahtuu vastakohtien taistelun tietä ja että tämä taistelu onkin kehityksen lähde, niin se merkitsee, että tunnustetaan dialektiikan eräs tärkein laki, jota sanotaan vastakohtien yhtenäisyyden ja taistelun laiksi.*

Kuinka sitten tapahtuu kehitys asteesta toiseen, millaisissa muodoissa se tapahtuu? Tähän kysymykseen vastaa materialistisen dialektiikan toinen laki, nimittäin laki määrällisten muutosten muuttumisesta laadullisiksi muutoksiksi ja päinvastoin.

LAKI MÄÄRÄLLISTEN MUUTOSTEN MUUTTUMISESTA LAADULLISIKSI MUUTOKSIKSI

Ymmärtääksemme, miten tapahtuu siirtyminen ilmiöiden kehityksasteesta toiseen, tutustumme ensin dialektiikan kolmeen varsin tärkeään käsitteeseen. Nämä käsitteet ovat *ominaisuus, laatu ja määrä.*

Tarkastellessamme ympäröivän maailman kappaleita havaitsemme, että kaikilla niillä on omat, erikoiset

ominaisuutensa: muoto, väri, haju, koko ja niin edespäin. Kaikki ominaisuudet eivät kuitenkaan ole yhtä tärkeitä kappaleille. Kadottaessaan joitakin ominaisuuksia kappale pysyy edelleenkin samana, mutta kadottaessaan joitakin toisia ominaisuuksia se lakkaa olemasta sitä mitä se oli. Esimerkiksi sähkölamppu on kappale, joka palvelee valaistuksessa, mutta jos sen hehkulanka palaa poikki, niin se lakkaa olemasta sellainen kappale. Sähkölampun hehkulanka saattaa kuitenkin olla paksumpi tai ohuempi, pitempi tai lyhyempi. Lamppu saattaa valaista heikommin tai voimakkaammin lakkaamatta olemasta sähkölamppu.

Toinen esimerkki. Kapitalisti ei voi olla kapitalisti, ellei hän omista tuotannonvälineitä eikä riistä työläisiä. Kun yksityisomistus lakkautetaan ja riistosta tehdään loppu, lakkaa kapitalisti olemasta kapitalisti. Hänen yksityisomaisuutensa määrä saattaa kuitenkin olla suurempi tai pienempi, mikä seikka ei sanottavasti muuta hänen asemaansa yhteiskunnassa.

Niitä ominaisuuksia, joita ilman sähkölamppu ei voi olla sähkölamppu eikä kapitalisti voi olla kapitalisti, ylipäänsä niitä ominaisuuksia, joita ilman jokin tietty ilmiö ei pysy samana, nimitetään *oleellisiksi* ominaisuuksiksi. Niitä ominaisuuksia, joiden muuttuessa ilmiö pysyy edelleenkin samana, nimitetään *epäoleellisiksi* ominaisuuksiksi. Mainitsemisemme esimerkeissä näitä jälkimmäisiä ominaisuuksia ovat lampun valoteho, kapitalistin omaisuuden määrä. Epäoleelliset ominaisuudet saattavat visseissä olosuhteissa muuttua oleellisiksi ja päinvastoin.

Kappaleen oleelliset ominaisuudet yhteen koostuneina muodostavat kappaleen laadun. *Laatu* on se kappaleen määräperäisyys, jonka perusteella se on juuri kyseinen kappale ja jonka kadottaessaan se lakkaa olemasta sama kappale.

Määrä on sellainen kappaleen määräperäisyys, jonka muuttuessa kappale tietyn ajan puitteissa pysyy samana. Kappaleen määrä tarkoittaa sen suuruutta, kokoa, tila-

vuotta, monimutkaisuuden tai kypsyyden astetta. Ei voi olla olemassa sellaista kappaletta, jolla ei ole mitään määrää. Määrä saattaa kyseisellä kappaleella olla suurempi tai pienempi, tietenkin tietyissä puitteissa.

Engels kirjoitti, että kappaleilla ja olioilla on monenlaisia laatuominaisuuksia. Esimerkiksi ihminen yhteiskunnassa ei ole ainoastaan kansalainen, vaan myös luokkansa ja kansakuntansa edustaja, hän on biologinen olento, fyysillinen keho.

Tietyissä konkreettisissa olosuhteissa kappaletta kuitenkin luonnehtii jokin yksi, tiukasti määrätynlainen laatuominaisuus, ja tämän seikan unohtaminen merkitsee loittomista dialektiikasta. Kirjoituksessaan „Vielä kerran ammattiliitoista...” Lenin vuonna 1921 selitti tätä dialektiikan asettamusta helppotajuisesti seuraavalla tavalla. Juomalasilla on paljon laatuominaisuuksia: se on juomaväline, lasilieriö, painava esine. Mutta konkreettisissa yhteyksissä ja olosuhteissa etutilalle tulee jokin vissi laatuominaisuus, jolloin muut laatuominaisuudet ovat vain enemmän tai vähemmän tärkeitä ominaisuuksia. Kun lasia käytetään esimerkiksi juomavälineenä, niin on aivan samantekevää, onko se täysin lieriömäinen ja tehty lasista vai jostain muusta aineesta.

Samaa on sanottava myös kappaleen määrästä. Esimerkiksi tammi voi olla pienempi tai isompi, mutta konkreettisissa olosuhteissa ja tietynä määräaikana sillä on vissi, täysin mitattavissa oleva koko ja paino, toisin sanoen määrä.

Kappaleiden ja ilmiöiden kehitysprosessissa tapahtuu määrällisiä muutoksia. Kevään muuttuessa kesäksi, kesän syksyksi ja syksyn talveksi ilman keskilämpö joko kohoaa tahi laskee. Yhteiskunnassa kasvaa työn tuottavuus, suurenee tai pienenee väestö.

Kehitys ei kuitenkaan ole pelkkää määrällistä muuttamista. Kappaleiden ja ilmiöiden kehitysprosessissa tapahtuu myös laadullisia muutoksia. Laadullisia muutoksia ovat esimerkiksi sähkön muuttuminen valoksi tahi mekaaniseksi

liikkeeksi. Elollisessa luonnossa laadullisia muutoksia ovat uusien eliölajien muodostuminen, samoin uusien kasvilajikkeiden ja karjarotujen jalostaminen; ihmisyhteiskunnassa niitä ovat siirtymiset toisesta yhteiskuntajärjestelmästä toiseen. Kaikki nämä muutokset ovat perustavaa laatua, ne ovat kokonaisuutena käsitettyjen kappaleiden ja ilmiöiden muuttumista eivätkä osittaisia muutoksia, jolloin kappaleet pysyvät edelleenkin samoina.

Mainitsimme jo, että metafysiikat eivät kiellä liikkeen, muutosten ja kehityksen olemassaoloa, mutta he kuvaavat ne väärin. He yrittävät muun muassa huipentaa kehityksen puhtaasti määrällisiin muutoksiin. Elollisen luonnon kehityksen he ovat esittäneet sellaiseksi jatkuvaksi portaikoksi, jossa olennot eroavat toisistaan vain määrällisesti. XVIII vuosisadalla elänyt ranskalainen materialisti Robinet yritti kaavailla jatkuvan portaikon ei ainoastaan elollisesta maailmasta, vaan myös mineraaleista ja ihmisyhteiskunnasta ja nimitti sitä olevaisen hierarkiaksi. Hän kirjoitti: „Ero kahden sellaisen olennon välillä, jotka sijaitsevat vierekkäin olevaisen hierarkiassa, on sellainen, että jos se olisi pienempi, niin toinen noista olennoista olisi toisen täsmällinen toisinto, mutta jos se olisi suurempi, niin tuossa hierarkiassa olisi aukko. Nämä kaksi rinnakkaista olentoa ovat niin läheisiä toisilleen kuin suinkin mahdollista, ja siirtyminen toisesta toiseen ei suo sijaa millekään väliolennolle eikä myöskään tyhjyydelle.”

Sellainen virheellinen käsitys kehityksestä esti selvittämästä, miten elottomasta luonnosta syntyy elämä, miten sitten ilmaantuvat olennot, joilla on aistielimet, tajunta, miten syntyy ihmisyhteiskunta.

Virheellinen metafysiillinen käsitys kehityksestä levisi myös luonnontieteeseen. Kun fysiologi Albrecht Haller yritti selittää sikiön kehitystä, hän esitti teorian niin sanotuista sijoitetuista sikiöistä. Tämän „teorian” mukaan sikiöillä ovat samat elimet kuin täysikasvuisellakin organismilla, ja elinten kehitys on pelkkää kasvua.

Yhteiskuntatieteissä metafysiillinen perusluontoisten laadullisten muutosten kieltäminen palveli vallankumousten välttämättömyyden kieltämistä ja reformismin levittämistä. Sellaiset revisionistit kuin Bernstein, Struve ynnä muut käyttivät sitä taistelussa marxilaisuutta vastaan. Revisionistit sanoivat, että luonnossa ja yhteiskunnassa tietenkin tapahtuu muutoksia, mutta muutokset ovat hitaita, asteittaisia ja vähäisiä. Sellaisen käsityksen kehityksestä he yrittivät soluttaa myös sosialismin teoriaan. Bernsteinin mielestä pitää yhteiskunnallisessa elämässä pyrkiä vain vähäisiin määrällisiin muutoksiin, reformeihin, muttei vallankumoukseen. Monet oikeistososialistien johtajat propagoivat nykyäänkin oleellisesti aivan samaa katsantokantaa.

Perustuvien laadullisten muutosten kieltäminen ilmiöiden kehityksessä on porvarillisten ideologiiden eräs mieluisin menettelytapa. Se on aivan ymmärrettävää. Jos tunnustetaan perustuvien laadullisten muutosten lainmukaisuus esimerkiksi yhteiskunnan kehityksessä, niin se merkitsee sorrettujen luokkien suorittamien vallankumousten lainmukaisuuden myöntämistä, mikä tietenkin on ristiriidassa porvariston etujen kanssa.

Dialektiikka toisin kuin metafysiikka lähtee siitä, että kehitysprosessi ei rajoitu pelkästään määrällisiin muutoksiin, vaan käsittää välttämättömänä aineksena laadulliset muutokset. Ei ole vielä kuitenkaan riittävää se, että tunnustetaan määrällisten ja laadullisten muutosten oleminen luonnossa ja yhteiskunnassa. On tärkeää ymmärtää niiden välillä vallitseva yhteys.

Määrällisten ja laadullisten muutosten tärkein erottamaton yhteys on se, että ne ovat saman kappaleen kaksi jakamatonta puolta. Laatuominaisuuksia sinänsä ei ole, vaan on kappaleita, joilla on tiettyjä laatuominaisuuksia. Samaa on sanottava määrästä.

Määrällisten ja laadullisten muutosten yhtenäisyys ilmenee selvästi siinä, että kappaleen verrat muutokset ovat aina tiettyssä yhteydessä laadullisia, toisessa yhteydessä

määrällisiä. Rautaa sulatettaessa sen olotilassa tapahtuu laadullinen muutos: kiinteä kappale muuttuu nestemäiseksi. Molekyylikokoomus pysyy entisenä. Vain molekyylien väliset yhteydet muuttuvat määrällisesti.

Määrällisten ja laadullisten muutosten erottamaton keskinäinen yhteys ilmenee erikoisen selvästi kappaleiden ja ilmiöiden kehityksen kulussa. Määrälliset muutokset ovat epäoleellisia vain tiettyyn hetkeen saakka aiheuttamatta peruslaatuista muutosta kappaleessa, toisin sanoen sen laadullista muutosta. Sitten kuitenkin koittaa hetki, jolloin määrälliset muutokset kasvavat laadullisiksi muutoksiksi. Tämän seikan totesivat jo muinaiskreikkalaiset filosofit, muun muassa pythagoralaiset ja sofistit. Tutkiessaan soittimen kielten ääniä Pythagora havaitsi, että jonkin kielen pelkkä pidentäminen aiheuttaa laadullisen muutoksen sen äänessä, muuttaa sointua.

Väittelyjä käydessään sofistit yrittivät sotkea vastustajansa ristiriitoihin ja siten voittaa hänet. Niinpä he tekivät seuraavanlaisia kysymyksiä: „Muodostaako yksi jyvä kasan?” tahi „Tekeekö yhden hiuksen putoaminen ihmisestä kaljupään?”. Seurasi kieltävä vastaus. „Mutta kun lisätään vielä yksi jyvä?” — „Ei sittenkään”. Sama kysymys toistettiin monta kertaa, kunnes vastaväittelijä vihdoinkin vastasi, että nyt jo on kasa tahi kalju. Siis yhden jyvän lisääminen johti kasan muodostumiseen tahi yhden hiuksen putoaminen johti kaljun muodostumiseen. Siten vastaväittelijä joutui vastaamaan aivan päinvastaisesti kuin alunperin sanoessaan silloin, että yksi jyvä ei muodosta kasaa eikä yhden hiuksen putoaminen tee ihmistä kaljupääksi.

Tämä ristiriita ei ole tekaistu, se on todellisuudessa olemassa. Määrällinen lisääminen tahi vähentäminen, joka alussa ei tuntunut mitään muuttavan, johti loppujen lopuksi laadulliseen muutokseen: yhden tahi muutaman jyvän asemesta syntyi kasa, kaljuton muuttui kaljupäiseksi. Se johtuu siitä, että *määrälliset muutokset kasvavat laadullisiksi muutoksiksi.*

Määrällisten muutosten kasvamisella laadullisiksi muutoksiksi on tärkeä merkitys ihmisten elämässä. Kun kuukaudesta toiseen ja vuodesta toiseen vähitellen kohotetaan työn tuottavuutta, niin se tuntuu miltei huomaamattomalta, vähäiseltä. Ensi silmäykseltä vähäinen työn tuottavuuden kohoaminen aiheuttaa ajan mittaan peruslaatuista muutoksia. Koittaa sellainen aika, jolloin maassamme tulee olemaan yllin kyllin tuotteita ja mikäli muut välttämättömät ehdot ovat olemassa voidaan toteuttaa kommunismin periaate: „Jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Toinen esimerkki. Jos rupeamme joka päivä opettelemaan muutaman ranskankielisen sanan ja vähitellen perehtymään tuon kielen kieliopilliseen rakenteeseen, niin tulee aika, jolloin osoittautuu, että me osaamme ranskaa. Se merkitsee, että puhtaasti määrälliset muutokset, nimittäin sanavaraston suureneminen ja kieliopillisten sääntöjen laajempi tuntemus aiheuttaa laadullisen muutoksen. Olimme ranskan kieltä taitamattomia, mutta meistä tuli tuota kieltä taitavia.

Samanlainen keskinäinen yhteys määrällisten ja laadullisten muutosten välillä on havaittavissa myös luonnonilmiöissä. Esimerkiksi sateen, tuulen, auringonsäteiden ja pakkasen vaikutuksesta vuorilaji, kivi muuttuu vähitellen, sen olotila muuttuu. Alussa muutokset ovat vain määrällisiä, kallioon ilmaantuu halkeamia, murenee pieniä kivenkappaleita, jotka vuorostaan murenevat vielä pienemmiksi. Sanalla sanoen kallion koko ja tiiviys muuttuvat. Määrällisten muutosten tuloksena loppujen lopuksi tapahtuu laadullisia muutoksia, syntyy soraa, jossa on vuorilajin sirpaleita, hiekkaa ja kiviä.

Lakkaako kappaleen kehitysprosessi silloin, kun laadullinen muutos on tapahtunut? Ei missään tapauksessa. Kappale on saanut uuden laadun. Ja heti paikalla siinä alkaa tapahtua vähittäisiä määrällisiä muutoksia, jotka ennemmin tai myöhemmin aiheuttavat jälleen perusluontoisen

laadullisen muutoksen. Niinpä mainitsemassamme esimerkissä kehitys ei pysähdy siihen, että vuorilaji muuttuu soraksi. Soraan vaikuttavat edelleenkin ilmastosuhteet sekä mikro-organismit, kasvit ja eläimet, ja vähitellen tapahtuvien muutosten tuloksena se saa uuden laadullisen olotilan muuttuen hedelmälliseksi maaperäksi.

Matematiikka osoittaa laadullisten muutosten riippuvuuden määrällisistä muutoksista. Tavallisessa lukujonosakin on määrällisen suurenemisen tahi pienenemisen rinnalla myös laadullista erilaisuutta. Kakkonen on jo toista laatua kuin ykkönen. Kolme eroaa laadullisesti kahdesta, niillä on erilaiset oleelliset ominaisuudet; kolme jakaantuu kolmella, muttei jakaannu kahdella, jne. Kuusitoista ei ole pelkästään kuudentoista ykkösen summa, vaan samalla myös nelosen toinen potenssi ja kakkosen neljäs potenssi. Näin siis ykkösen lisääminen kyseiseen lukuun ei muuta sitä ainoastaan määrällisesti vaan myös laadullisesti. Kun jo aritmetiikka käsittelee määrällisten suhteiden lisäksi myös erilaisia laatuominaisuuksia, niin vielä suuremmassa määrin se koskee korkeampaa matematiikkaa.

Ulkoympäristön muutosten vaikutuksesta organismeissa vähitellen tapahtuneet muutokset saattavat elollisessa luonnossa aiheuttaa jyrkkiä muutoksia ja uusien muunnosten ja lajien synnyn. Darwin pani merkille, että pienten saarten hyönteiset jakautuvat toisinaan kahteen laadullisesti erilaiseen ryhmään, pitkäsiipisiin ja lyhytsiipisiin. Tuulet vievät kaikki lentävät hyönteiset mereen, lukuunottamatta parhaimpia lentäjiä, jotka pystyvät vastustamaan kovaa tuulta. Tehokkaan harjaannuksen ja siipien kehityksessä karttuvien hyödyllisten muutosten vaikutuksesta ilmaantuu muotoja, joilla on suuremmat siivet ja jotka pystyvät vastustamaan tuulta. Sitävastoin niillä hyönteisillä, jotka ovat suurimman osan ajasta lentämättä, siivet heikkenevät, pienenevät tahi kuihtuvat kokonaan. Näin siis määrällisten muutosten tuloksena syntyy laadullisesti erilaisia organismeja.

Luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitysprosessissa

esiintyvät kappaleiden perusluontoiset, laadulliset muutokset eivät tapahdu sattumanvaraisesti, vaan lainmukaisesti vähäisten, näkymättömien, asteittaisten määrällisten muutosten tuloksena.

Toisesta laadullisesta olotilasta toiseen laadulliseen olotilaan siirtymisen muodot saattavat olla erilaiset riippuen muuttuvien ilmiöiden luonteesta ja monista muista ehdoista. Materialistinen dialektiikka toteaa, että laadullisten muutosten muodot ovat hyvin moninaiset. Ne voivat olla äkillisiä hyppäyksiä, jotka muistuttavat räjähdystä, vanhan laadun ainesten vähittäistä kuolemista ja uuden laadun ainesten syntymistä. Ottakaamme muutamia esimerkkejä.

Kun vettä jäähdytetään vähitellen ei sen nestemäinen olotila muutu vähitellen siten, että se vähitellen sakenisi muuttuen puuromaiseksi ja vihdoin kiinteäksi, kristallimaiseksi. Silmä näkee sen pysyvän muuttumattomana, mutta lämpö määrän ollessa 0° tai alhaisempi vesi muuttuu vähäisestäkin tärähdyksestä heti hyppäysmäisesti kiinteäksi.

Toinen esimerkki. Sekoitetaan kaksi tilavuusyksikköä vetykaasua yhteen tilavuusyksikköön happikaasua ja sytytetään seos. Syntyy kova räjähdys ja kaasu muuttuu nestemäiseksi, siitä tulee vettä. Toinen laadullinen olotila muuttuu jyrkän hyppäyksen tietä, kerralla, räjähtämällä toiseksi laadulliseksi olotilaksi. Toisin tapahtuu sellaisten aineiden kuin vahan, pien, pihkan ja muiden siirtyminen laadullisesta olotilasta toiseen niitä kuumennettaessa tahi jäähdytetäessä. Jäähdytetäessä ne eivät muutu heti kiinteiksi vaan jähmettyvät *vähitellen*.

Myös sellainen laadullinen muutos kuin apinasta ihmiseksi siirtyminen tapahtui vähitellen. Työn kulussa ihminen hankki vähitellen kaikki ihmiselle ominaiset piirteet, pystysuoran käyntitavan, kehittyneet aivot, vissinlaiset kasvojen muodot jne. Ihmiselle jäi vielä kuitenkin pitkäksi aikaa koko joukko apinoilta perimiään piirteitä.

Kysymyksellä laadullisten muutosten muodoista on suuri käytännöllinen merkitys. Äkillinen, hyppäyksellinen

laatumuutos tapahtuu paljon nopeammin kuin vähittäinen muutos. Sitä seikkaa voidaan käyttää hyväksi. Luonnossa kasvi- ja eläin'ajat ovat laadullisesti muuttuneet ja muuttuvat tuhansien ja joskus satojen tuhansien vuosien kuluessa. Ihmisen on hyvin tärkeää tietää, eikö hän itse voisi saada aikaan samanlaisia muutoksia, mutta radikaalisemmin keinoin ja lyhyemmässä ajassa. Biologinen tiede osoittaa, että se on täysin mahdollista. Vuosituhansien kuluessa luonnollisen valinnan tietä tapahtuneet laadulliset muutokset voidaan saada aikaan paljon nopeammin risteyttämisen kautta ja ulkoisten ehtojen vaikutuksesta. Sillä tavalla tiedemies I. V. Mitšurin kehitti noin kolmesataa uutta kasvilajia.

Kappaleen tai ilmiön perusuontoinen, laadullinen muutos kehityksen kulussa on tulos uuden saavuttamasta voitosta vanhan yli. Uuden voitto vanhasta voidaan eri oloissa saavuttaa eri tavalla. Yhteiskunnallisessa kehityksessä se näkyy erittäin selvästi. Porvariston lujittuminen ja kasvu feodaalisessa yhteiskunnassa johti siihen, että porvariston taistelu feodaalista järjestelmää vastaan voimistui. Kaupankäynnin ja teollisuuden kehitys lujitti porvaristoa siinä määrin, että se kykeni hävittämään feodaalisen järjestelmän. Siirtyminen feodalismista kapitalismiin on vallankumous, perusuontoinen laatumuutos. Mutta erilaisissa historiallisissa olosuhteissa vallankumous on tapahtunut eri tavalla. Ranskassa feodaalinen järjestelmä tuhottiin avoimessa aseellisessa taistelussa. Englannissa niin sanotussa „mainehikkaassa vallankumouksessa” koko juttu kutistui yksinvallan rajoittamiseen porvarillisella perustullailla.

Kapitalismista sosialismiin siirtymisen muodot ovat myös erilaisia. Niihin saattaa sisältyä aseellinen taistelu ja kansalaissota, mutta ne saattavat olla suhteellisen rauhallisiakin.

Yhteiskunnan vallankumouksellisen uudistamisen kuluksa on hyvin tärkeää, ettei siirtymisen muodon takaa kadotettaisi näköpiiristä muutosten olemusta. Vääristelläk-

seen marxilaisen opin vallankumouksellisen sisällön nykyiset revisionistit asettavat tahallaan huomion keskiöön yhteiskunnallisten muutosten muodon ja vaikenevat niiden olemuksesta. Niinpä he puhuvat hyvin paljon kapitalismista sosialismiin tapahtuvan siirtymisen erikoisuuksista eri maissa ja tekevät sen siten, että sosialistinen vallankumous katoaa näköpiiristä. He jankuttavat kapitalismista sosialismiin siirtymisestä ilman vallankumousta, ilman luokkataistelua ja proletariaatin diktatuuria. Todellisuudessa kapitalismista sosialismiin siirtyminen ei ole mahdollista ilman sosialistista vallankumousta, ilman proletariaatin diktatuuria, ilman vallan siirtymistä työväenluokalle. Proletariaatin diktatuuri on se tärkein tunnusmerkki, joka erottaa marxilaisen käsityskannan kapitalismista sosialismiin siirtymistä koskevassa kysymyksessä mistä muusta käsityskannasta tahansa.

Käsitellessään lakia määrällisten muutosten muuttumisesta laadulliseksi muutoksiksi marxilainen dialektiikka puhuu myös päinvastaisesta riippuvaisuudesta, toisin sanoen laadullisten muutosten muuttumisesta määrällisiksi. Engels sanoi, että „laadun ja määrän välinen suhde on kaksipuolinen, että laatu muuttuu samalla tavalla määräksi kuin määrä laaduksi, että tässä on olemassa vuorovaikutus”¹. Niinpä uuden, sosialistisen järjestelmän synty avasi uusia mahdollisuuksia teollisuuden ja maatalouden nopealle kehitykselle sekä ihmisten aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuurin kasvuille.

Laadullisten muutosten muuttumista takaisin määrälliseksi muutoksiksi ilmenee myös luonnon kehityksessä. Jos eräät organismit muuttuvat laadullisesti ja pääsevät soveltumaan hyvin ulkoisiin oloihin, niin ne lisääntyvät nopeasti, valtaavat suurempaa tilaa ja syrjäyttävät toisenlaisia organismeja, jotka ovat huonommin soveltuneet oloihin.

¹ *F. Engels, Anti-Dühring, s. 356.*

Laadullisten muutosten vaikutus määrällisiin ei pysy samanlaisena. Kehityksen kulussa se muuttuu. Kohoavalla kehityslinjalla pysyvä laatu jouduttaa määrällisiä muutoksia. Heti kun laatu vanhentuu, se muuttuu määrällisten muutosten jarruksi eikä enää jouduta vaan hidastuttaa niitä. Niinpä yhteiskunnallinen järjestelmä myötävaikuttaa tuotannon kasvuun, tieteen ja kulttuurin kukoistukseen niin kauan kuin kyseinen järjestelmä on edistyksellinen. Heti kun se alkaa vanheta, kun se alkaa olla aikansa elänyt, ei se enää kykene takaamaan tuotannon jatkuvaa ja kiihtyvää kasvua ja muuttuu yhteiskunnallisen kehityksen jarruksi.

Kyseisen kappaleen laadullinen olotila saattaa jouduttaa tai hidastuttaa sen määrällistä muuttumista.

Kyseisen kappaleen laatu on tavallaan kappaleen määrällisten muutosten raja eli *mitta*. Tämä määräraja ilmenee luonnon ja yhteiskunnan mitä moninaisimmissa ilmiöissä. Esimerkiksi ihmisen olemus on sellainen, että hän ei voi elää ikuisesti. Mutta hän voi elää 150 vuotta ja enemmänkin. Hän ei voi kasvaa ja lisääntyä painossa rajattomasti. Ihmisen pituusraja on hiukan yli kaksi metriä. Niin ikään on olemassa ihmisen juoksunopeuden raja, painon noston, uintinopeuden yms. raja. Kun ihminen astuu ilman minkäänlaista valmennusta tuon rajan yli, esimerkiksi nostamalla liian suuren painon, niin se saattaa aiheuttaa elimistön vahingoittumisen, joskus kuolemankin.

Rajan pysyväisyys on suhteellinen ja tietyissä oloissa se saattaa muuttua. Kun ihminen harjoittelee järkiperaisesti, niin hän voi siirtää mahdollisuuksiensa äärirajaa yhä kauemmaksi. Niinpä korkeushyppyä harrastavista urheilumiehistämme tuntui kahden metrin korkeus pitkien aikojen kuluessa äärirajalta. Korkeushypyn ennätykset kuuluivat amerikkalaisille. Korkeushypyn ehtojen tutkiminen ja harjoittelun oikea järjestäminen tuotti kuitenkin tuloksensa, ja urheilumiehemme ylittivät kahden metrin rajan. Leningradilainen urheilija J. Stepanov löi korkeushypyn maailmanennätyksen. Hänen tuloksensa on 2 metriä 16 senttimetriä,

mikä on 1,1 senttimetriä korkeampi kuin aikaisempi, amerikkalaiselle Dumasille kuulunut maailmanennätys.

Mittarajan rikkominen johtaa siihen, että myönteinen muuttuu kielteiseksi. Kun tietyn rajan noudattaminen syönnissä tahi huvittelussa lujittaa ihmisen elimistöä, niin mitan rikkominen hajottaa elimistöä, huonontaa ihmisen terveyttä.

Luonnossa ja yhteiskunnassa on toinen vastakohtaisuus erottamattomassa yhteydessä toiseen: mittaraja on erottamattomassa yhteydessä *rajattomaan* kehitykseen ja tietyissä olosuhteissa se johtaa siihen. Yhteiskunnallinen kehitys ennen sosialistisen järjestelmän ilmaantumista tapahtuu yhteiskunnallisten järjestelmien vaihtumisen tietä, toisin sanoen mittarajojen vaihtumisen tietä. Kommunistisen yhteiskunnan kehitys (sosialismi on vain kommunismin ensimmäinen vaihe) on olemukseltaan saman yhteiskunnallisen järjestelmän loputonta kehittymistä. Ihmisen olemassaolo riippuu hänen luonnonominaisuuksistaan. Samaa ei voida mitenkään sanoa ihmiskunnasta kokonaisuudessaan. Ihmiskunnan oleminen ajassa määräytyy ihmiskunnan elinehdoista, ja koska ihmiset itse omalla työllään luovat nuo ehdot, niin he voivat olla olemassa ikuisesti. Ihmiskuntaa ei odota tulevaisuudessa mikään ennakoilta määrätty maailman loppu. Ihmiskunta on kuclematon. Kaikki puheet maailman lopusta ovat pappien kaskuja heidän yrittäessään pelotella ja pettää työtätekeviä.

Erillisillä kappaleilla on olemisen rajat. Materiaalla kokonaisuudessaan, aineellisella maailmalla ei ole rajoja, ja sen muutokset ovat mitattomia. Maailma on ollut ja tulee olemaan ikuisesti. Se muuttuu ja tulee muuttumaan pysyen ikuisesti aineellisenä.

Näin siis eivät ainoastaan määrälliset muutokset johda laadullisiin, vaan myös *laadulliset muutokset* puolestaan *vaikuttavat seuraaviin määrällisiin muutoksiin. Ne jouduttavat tahi hidastuttavat määrällisiä muutoksia, määräävät niille rajan tahi loputtoman kehitysalan.*

Laki määrällisten muutosten muuttumisesta laadullisiksi ja päinvastoin, kuten olemme jo maininneet, liittyy mitä kiinteimmin jo tarkastelemaamme lakiin vastakohtien yhtenäisyydestä ja taistelusta. Määrällisiä muutoksia ei voida pitää yksipuolisina ja kaikkialla samanlaisina. On olemassa sellaisia määrällisiä muutoksia, jotka lujittavat vanhaa, ja sellaisia määrällisiä muutoksia, jotka lujittavat uutta. Esimerkiksi porvarillisen yhteiskunnan oloissa työväenluokka kasvaa ja lujittuu, sen vallankumoukselliset esiintymiset kasvavat. Nämä muutokset merkitsevät uuden lujittumista. Mutta porvaristo ei odota rauhassa milloin se kukistetaan, vaan se tekee kaikkensa ettei niin tapahtuisi. Se lisää aseellisia voimia, rakentaa lisää vankiloita ja keskitysleirejä, säättää taantumuksellisia lakeja ja voimistaa aatteellista taistelua. Nämäkin ovat määrällisiä muutoksia, mutta ne lujittavat vanhaa, kuoleutuvaa. *Sellainen laadullinen muutos, joka nostaa kehitystason korkeammalle asteelle, on tulos uuden eikä vanhan kasvusta.*

Kehitysprosessi merkitsee määrällisten ja laadullisten muutosten pitkää ketjua. Jokainen laadullinen muutos merkitsee toisen laadun kieltämistä ja toisen syntymistä. Tämä prosessi kokonaisuudessaan alistuu erikoiselle laille, joka on saanut nimekseen *kieltämisen kieltämisen laki*.

KIELTÄMISEN KIELTÄMISEN LAKI

„...Mitä on kieltämisen kieltäminen? Varsin yleinen ja juuri siksi ylen laajalti vaikuttava ja tärkeä luonnon, historian ja ajattelun kehityksen laki...”

Engels

Lukuisten havaintojen perusteella voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitys tapahtuu *kieltämisen* tietä. Uuden syntyminen on aina tavalla tai toisella sidottu vanhan kieltämiseen. Jään muodostuminen merkitsee samanaikaisesti veden nestemäi-

sen olotilan kieltämistä. Idun ilmaantuminen siemenestä ja varren sekä juuren kasvaminen merkitsee siemenen kieltämistä. Uuden yhteiskuntajärjestelmän syntyminen merkitsee vanhan järjestelmän kieltämistä, sen muuttumista uudeksi järjestelmäksi.

Kehitysprosessin missä tahansa muutoksessa voidaan helposti huomata ei vain siirtyminen yhdestä olotilasta toiseen, vaan myös vississä mielessä siirtyminen vastakohtaan. Tämän seikan huomasivat jo muinaiskreikkalaiset filosofit Herakleitos, Pythagora ja Aristoteles. Pythagora havainnollisti tämän vastakohtaksi muuttumisen numeroilla. Kun ykkönen lisätään parittomaan lukuun, niin saadaan parillinen luku, kun se lisätään parilliseen, saadaan pariton luku. Näin siis ykkönen ei muutu yksinkertaisesti kakkoseksi ja kakkonen kolmoseksi, vaan pariton luku muuttuu parilliseksi ja parillinen parittomaksi. Aristoteles selittää, että olioiden ja ilmiöiden syntyminen on tiettyssä mielessä muuttumista vastakohtaksi: uudesta tulee vanha, sairaasta terve, sivistymättömästä sivistynyt. Aristoteles kirjoitti: „On välttämätöntä, että kaikki sopusointuisesti järjestynyt syntyy järjestymättömästä ja järjestymätön sopusointuisesti järjestyneestä ja että sopusointuisesti järjestynyt katoaa järjestymättömään, eikä mihinkään satunnaiseen vaan vastakohtaiseen”.

Tämä muinaisajan oppineiden ajatus on oikea nykyäänkin, ja siitä voi helposti vakuuttua minkä esimerkin perusteella tahansa. Kun ihminen valmistaa jonkin kappaleen, esimerkiksi pöydän, niin siten hän muuttaa toistaiseksi vielä reaalisesti olemattoman todellisuudessa olevaiseksi kappaaleeksi. Ihmisen tietoisuudessa tietäminen kieltää tietämättömyyden, totuus harhakäsityksen.

Mitä on kieltäminen?

Metafyysikot käsittävät kieltämisen pelkäksi kieltämiseksi säilyttämättä myönteistä, siis täydelliseksi kieltämiseksi. Tällainen väärä käsitys kieltämisestä on usein aiheuttanut vahinkoa käytännölliselle toiminnalle. 20-luvun alussa

puolue kävi taistelua niin sanottuja proletkultilaisia¹ vastaan; proletkultilaiset olettivat ettei uuden, sosialistisen kulttuurin luomiseen voida käyttää vanhaa, kapitalistista kulttuuria. Sosialistinen kulttuuri oli muka luotava tyhjästä, ilman mitään yhteyttä vanhaan kulttuuriin. Tällainen menneisyyden kieltäminen on kelvotonta, metafyyssillistä, sanoi Lenin. Hän arvosteli ankarasti proletkultilaisten metafyyssillistä suhtautumista menneisyyden kulttuuriin. Hän todisti vakuuttavasti, ettei kommunismia voida rakentaa käyttämättä hyväksi kaikkea sitä myönteistä, mitä ihmiskunta on historiansa kulussa luonut.

Miten dialektiikka käsittää kieltämisen? Dialektiikka päinvastoin kuin metafysiikka käsittää kieltämisen kehityksen vaiheeksi, kehityksen välttämättömäksi puoleksi.

Erilaisissa olosuhteissa kieltäminen tapahtuu kuitenkin eri tavalla. Kun esimerkiksi ohran jyvä muuttuu versoksi, niin se on kieltämisen yksi muoto. Mutta jos jyvä joutuu linnun tai eläimen syötäväksi, niin se on jo kieltämisen toinen muoto. Edellisessä tapauksessa tulee kielletyksi ainoastaan yksi lainmukaisesti toisiaan seuraavista kasvin laadullisista olotiloista, nimittäin jyvänä oleminen. Kasvin kehitys ei lakkaa, vaan jatkuu toisessa laadullisessa olotilassa, vartena, lehtinä ja juurina. Jälkimmäisessä tapauksessa sen sijaan kielletään ylipäänsä kasvin kehitys ja sen valmistamat elimelliset aineet joutuvat linnun tai eläimen ravinnoksi ja siirtyvät siis aivan toiseen kehitysprosessiin.

Mitkä ovat dialektisen kieltämisen piirteet?

Ensinnäkin koska materiaa ei voida hävittää, ei kappaleten ja ilmiöiden edelläkäyvän olotilan kieltäminen milloinkaan merkitse täydellistä hävittämistä. Sen vuoksi jonkin kieltäminen on aina samanaikaisesti jonkin toisen pidättämistä ja säilymistä. Koko kysymys onkin siitä, nimenomaan mikä kussakin tapauksessa kielletään ja mikä säilyy.

¹ „Proletarskaja kultura” niminen kulttuuri- ja valistusjärjestö.—
S u o m.

Nojautuen todelliseen asiintilaan materialistinen dialektiikka tekee sellaisen johtopäätöksen, että kehitysproses-
sissa vanhan kieltäminen edellyttää samanaikaisesti myön-
teisen sisällön säilymistä. Ellei vanhan kieltämisen yhtey-
dessä säilyisi hankittu myönteinen, ei olisi edistyvää
kehitystäkään. Mitä on myönteinen sisältö? Miltä kannalta
katsoen se on myönteistä?

Myönteinen on nimenomaan sitä, mitä tarvitaan uuden
kehittymiseen. Esimerkiksi hävittäessämme kapitalistisen
järjestelmän me pyrimme säilyttämään kaiken sen myön-
teisen, mitä kapitalistisessa yhteiskunnassa on ja mikä
voidaan käyttää jatkuvassa kehityksessämme. Me käytäm-
me tekniikan ja tuotannon, koska ilman tuotantoa kommu-
nistinen yhteiskunta eikä ylipäänsä mikään yhteiskunnalli-
nen elämä ole mahdollinen. Me käytämme porvarillisen
tieteen, sillä nykyaikainen tuotanto ei voi kehittyä menes-
tyksellisesti ilman tieteen laajaa hyväksikäyttöä. Me käy-
tämme menneisyyden taiteen ja kirjallisuuden, sillä niiden
realistiset henkilökuvat auttavat ymmärtämään porvarilli-
sen yhteiskunnan viat ja rakentamaan uutta yhteiskuntaa.
Me käytämme porvarillisen filosofian, sillä ilman sen
saavutusten käyttämistä ei olisi voitu luoda uutta, tieteel-
listä maailmankatsomusta. Mutta käyttäessämme koneita
me samanaikaisesti kiellämme niiden kapitalistisen käyttä-
misen. Käyttäessämme porvarillista tiedettä me kiellämme
siihen tunkeutuneen idealismin ja metafysiikan, käymme
taistelua porvarillista ideologiaa vastaan. Porvarillisesta
filosofiastakin me käytämme vain sen myönteisen, objektiiv-
isen sisällön ja heitämme pois kaiken idealistisen järjettö-
myyden. Tämä merkitsee, että jokaista kappaleen lajia,
jokaista käsitysten lajia varten, kuten Engels sanoi, on
olemassa oma erikoinen kieltämisen lajinsa, sellainen kiel-
tämisen laji, että sen tuloksena syntyy kehitys.

Toiseksi, koska maailmassa kaikki kehittyi, niin kieltä-
minen ei merkitse yleensä kehityksen lakkaamista. Se mer-
kitsee vain kehityksen lakkaamista jossakin tiettyssä

konkreettisessa muodossa ja sen jatkumista toisessa muodossa.

Porvaristo syytti kommunisteja siitä, että nämä muka haluavat hävittää yhteiskunnan, omaisuuden, perheen jne. Vastatessaan näihin syytöksiin Marx ja Engels kirjoittivat „Kommunistisen puolueen manifestissa”, että kommunistit eivät pyri hävittämään yhteiskuntaa, vaan nimenomaan porvarillisen yhteiskunnan, he eivät halua hävittää omistusta, vaan kapitalistisen yksityisomistuksen, joka suurimmalta osalta yhteiskuntaa on jo riistetty. Proletaarinen vallankumous ei merkitse yhteiskunnallisen kehityksen lakkaamista vaan sen jatkumista uudessa muodossa. Marx ja Engels kirjoittivat: „Vanhan porvarillisen yhteiskunnan ja sen luokkien ja luokkavastakohtien tilalle tulee yhtymä, jossa kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytyksenä”¹.

Luonnossakaan kieltäminen ei merkitse kehityksen lakkaamista yleensä. Elleivät esimerkiksi kasvit kuolisi, ei maaperän muodostuminen ja kehittyminen olisi mahdollista. Kasvielimistöjen tuhoa ei siis voida pitää jonkin kehityksen lakkaamisena.

Kieltämistä ei siis voida pitää kehityksen täydellisenä lakkaamisena. *Kieltäminen on kehityksen vaihe, sen aste, välttämätön etappi.*

Kolmanneksi, dialektinen kieltäminen, aikansa eläneen ja kehitystä jarruttavan raivaaminen pois on ehtona myönteisen säilymiselle; tuo kieltäminen tapahtuu siksi, että ilman sitä edistyvän kehitysprosessin jatkuminen ei ole mahdollista. Esimerkiksi yhteiskunnallisessa elämässä on vanhan järjestelmän vallankumouksellinen tieltä raivaaminen välttämätön siksi, että saataisiin aikaan yhteiskunnallisen tuotannon edelleen kehittyminen, että yhteiskunnasta tulisi rikkaampi, että ihmisten elinolot paranisivat.

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, s. 26.

Siinä muutamia dialektisen kieltämisprosessin piirteitä: Luonnehtiessaan kieltämisen dialektista käsitystä Lenin kirjoitti: „Ei pelkkä kieltäminen, ei tyhjä kieltäminen, *ei skeptillinen* kieltäminen, horjuminen, epäily ole luonteenomaista ja oleellista dialektiikassa, joka epäilemättä sisältää kieltämisen aineksen ja sitä paitsi mitä tärkeimpänä aineksenaan,— ei, vaan kieltäminen yhteyden vaiheena, kehityksen vaiheena, säilyttäen myönteisen...”¹.

Ymmärtääksemme kehityksen yleisen suunnan, sen pyrkimyksen, emme saa rajoittua tarkastelemaan erillistä kieltämistä, vaan pitää tarkastella kieltämisten johdonmukaista sarjaa. Vanhan kieltänyt uusi ei voi pysyä ikuisesti uutena. Se vuorostaan muuttuu vanhaksi ja väistyy uudemman tieltä. Tapahtuu *kieltämisen kieltäminen*. Uusi kieltäminen ei merkitse yksinkertaista palaamista vanhaan, jo tapahtuneen toistumista, vaan se on askel eteenpäin. Niinpä varsi, joka merkitsee jyvän kieltämistä, tulee vuorostaan kielletyksi. Syntyy tähkä, jossa on monta jyvää. Kieltämisen kieltäminen merkitsee siis samanaikaisesti siirtymistä korkeammalle kehitystasolle, toisin sanoen se ilmentää edistyvää, edistyksellistä kehitystä. Sato ei tavallisesti ole kylvettyjen siementen yksinkertaista toistumista, uusimista, vaan se merkitsee moninkertaista jyvämäärää ja useissa tapauksissa myös laadullisesti parempia jyviä. Kieltämisen kieltämisessä on mahdollista aikaisempien ilmiöiden piirteiden tietty toistuminen. Esimerkiksi yhteiskunnallinen kehitys alkaa tuotannonvälineiden alkukantaisesta yhteisjärjestelmällisestä, se on yhteiskunnallisesta omistuksesta, ihmiset uurastivat yhdessä ja yhdessä omistivat tuotannonvälineet. Sittemmin luokkayhteiskunnassa yksityisomistus kieltää yhteiskunnallisen omistuksen. Sosialismissa yhteiskunnallinen omistus jälleen kieltää yksityisomistuksen. Sosialistinen yhteiskunnallinen omistus on ikään kuin alkukantaisen yhteiskunnallisen omistuksen toistumista.

¹ V. I. Lenin, Filosofian vihkot, Gospolitizdat, 1947, s. 197.

Toistuminen ei kuitenkaan ole täydellistä, sillä sosialistinen omistus on tulos hyvin korkeasta tuotannon kehitystasosta, kun taas alkukantainen omistus oli hyvin alhaisen tuotantotason tulos. Kun kolmas ikään kuin toistaa ensimmäisen asteen, niin kokonaisuudessaan luonnon ja yhteiskunnan ilmiöiden kehitysprosessi muistuttaa spiraalia, jonka kierreet suurenevat suurenemistaan.

Kieltämisen kieltämisen laki ei kuitenkaan ilmene ehdottomasti tuollaisena „ikään kuin toistumisena”. Elleivät toisensa tilalle tulevat vastakohtat kehityksen kulussa säily, vaan vaihtuvat toisiin vastakohtiin, niin silloin ei ole havaittavissa ensimmäisen asteen „ikään kuin toistumista” kolmannessa vaiheessa. Esimerkiksi orjanomistusjärjestelmä kieltää feodaalisen ja feodaalinen kapitalistisen. Kullekin järjestelmälle ovat ominaisia omat erikoiset eteenpäin vievät vastakohtat, omat erikoispiirteensä, eikä tuossa vaihdoksessa ole havaittavissa „ikään kuin toistumista”.

Edistyvää kehitystä, kehitystä kieltämisen kieltämisen tietä on siis olemassa sekä sellaisessa muodossa, jolloin ensimmäinen aste „ikään kuin toistuu” kolmannessa asteessa, että sellaisessa muodossa, jolloin ei ole olemassa tuofa „ikään kuin toistumista”.

Tiedostamisprosessi on niin ikään kieltämisen kieltämisen lain alainen samoin kuin materialistisen dialektiikan muidenkin lakien alainen. Niinpä ihmisten ensimmäiset käsitykset elollisesta luonnosta olivat luonteeltaan yleisiä, samaistavia. Tämä käsitys oli ominainen muinaiskreikkalaisille filosofeille. Elollisen luonnon tiedostaminen edelleen tapahtui siten, että tutkittiin sen erillisiä puolia ja ilmiöitä. Syntyivät biologian eri alat. Tietojen karttumisen ja syvenemisen kautta saatiin vihdoinkin oikea yleiskäsitys elollisesta luonnosta, syntyi elollisten olentojen kehitysteoria, polveutumisosoppi.

Kieltämisen kieltämisen laki ei vaikuta ainoastaan yleiseen tiedostamisprosessiin sovellettuna, vaan myös yksityiskohtiin sovellettuna. Tutkittaessa kappaleen eri puolia

meidän tiedostamisemme on kieltämisen kieltämisen lain alainen. Tutkiessamme voimakonetta me tutustumme ensin sen rakenteeseen, sitten sen työskentelyyn ja vihdoin liitämme kaiken yhteen.

Samanlaista kieltämisen kieltämistä ilmenee usein teellisissä väittelyissä. Jokin tiedemiesten ryhmä puolustaa totuuden yhtä osaa esittäen sen koko totuudeksi, jokin toinen ryhmä taas puolustaa totuuden toista osaa esittäen sen niin ikään koko totuudeksi. Väittely panee tiedemiehet suhtautumaan teorioihinsa kriittisesti ja rikastuttaa heitä uusien tosiasioiden, uusien seikkojen tuntemuksella. Väittelyn tuloksena tapahtuu kieltämisen kieltäminen, toisin sanoen siirtyminen entistä korkeammalle asteelle säilyttäen myönteisen kummaltakin ryhmältä.

Näin siis kehityksen yleinen suunta, sen pyrkimys ilmentyy kieltämisen kieltämisen laissa.

MATERIALISTISEN DIALEKTIIKAN MERKITYS TIEDOSTAMISESSA JA KÄYTÄNNÖLLISESSÄ TOIMINNASSA

Materialistinen dialektiikka kehitysoppina on luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden tiedostamisen ja muuntamisen metodi. Materialistisen dialektiikan perusasettamusten tunteminen ei vielä riitä, on tuiki tärkeää oppia soveltamaan sitä oikein tiedostamisessa ja käytännössä. Eihän jokainen dialektiikkaa tutkinut osaa ajatella dialektisesti eikä soveltaa sitä oikein toiminnassa. Lenin kirjoitti esimerkiksi sellaisista II Internationalen „korkeasti oppineista marxilaisista” kuin Kautsky ja Bauer, että he käsittivät täydellisesti joustavan taktiikan välttämättömyyden proletariaatin vallankumouksellisessa taistelussa ja opettivat itse monille marxilaista dialektiikkaa, mutta käytännöllisessä toiminnassa he eivät olleetkaan dialektikkoja, he eivät osanneet huomioida työväenliikkeen muotojen nopeaa muuttumista

ja noiden muotojen nopeaa täyttymistä uudella sisällöllä. He eivät osanneet soveltaa oikein marxilaista dialektiikkaa työväenluokan ja sen puolueen politiikkaan ja taktiikkaan, ja se oli eräänä syynä siihen, että he vajosivat opportunistiin. Nämä „korkeasti oppineet marxilaiset” pettivät työväenliikkeen, pettivät marxilaisuuden ja siirtyivät niiden vihollisten puolelle.

Marxin, Engelsin ja Leninin ja heidän oppilaidensa toiminta, kommunististen ja työväenpuolueiden toiminta on esimerkkinä siitä, miten pitää soveltaa materialistista dialektiikkaa ilmiöiden tiedostamiseen ja uudistamiseen. Kommunistisen puolueen johdolla tapahtunut maamme työväenluokan koko taistelu, työväenluokan suorittama vallan valtaus, sosialistisen ja kommunistisen yhteiskunnan rakentaminen on esimerkki materialistisen dialektiikan tietoisesta ja suunnitelmallisesta käyttämisestä elämässä vallankumouksellisena metodina. Marxisin-leninisin perustanlaskijain teosten tutkiminen, Neuvostoliiton kommunistisen puolueen historian tutkiminen, sosialistisen yhteiskunnan historian tutkiminen on tärkeä keino oppiaksemme ymmärtämään, miten dialektista metodia käytetään toiminnassa.

Materialistinen dialektiikka on kommunistisen maailmankatsomuksen mitä tärkein osa. Se opettaa suhtautumaan yhteiskunnallisen elämän ilmiöihin yleisen kehitysprosessin näkökannalta, kommunismin rakentamisen näköalojen kannalta.

Mitä johtopäätöksiä materialistisesta dialektiikasta juontuu yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimista ja työtätekevien käytännöllistä toimintaa varten?

Koska maailma on alituisessa liikkeessä, muuttumis- ja kehitystilassa, niin se koskee täydellisesti myös yhteiskunnallista elämää. Tästä juontuu, että kun feodaalisen järjestelmän tilalle tuli sitä kehittyneempi ja edistyneempi kapitalistinen järjestelmä, niin kapitalistisenkin järjestelmän täytyy ajan tullen kaikissa maissa luovuttaa paikkansa edistyneemmälle, sosialistiselle järjestelmälle.

Porvarilliset yhteiskuntatieteilijät yrittävät kaikin keinoin todistaa, ettei sosialismilla ole etevämmyyttä kapitalismin verraten, että kaikki historian tuntemat yhteiskunnallisen elämän muodot ovat muka yhtäläisesti mahdollisia ja ettei yhteiskunnallisten suhteiden vaihdoksessa ilmene mitään edistystä. Itse elämä kumoaa nämä valheelliset käsitykset. Sosialistisen järjestelmän etuisuuksista puhuen myönteinen vaikutus tuotannon kehitykseen, yhteiskunnallisen rikkauden suurenemiseen, ihmisten elinolojen parantamiseen ja kulttuurin kehitykseen. Sosialistinen järjestelmä takaa aineellisen tuotannon ja henkisen kulttuurin sellaisen kehitysvauhdin, joka ei ole mahdollinen millekään muulle yhteiskunnalliselle järjestelmälle.

Kun kerran yhteiskunnan kehitys on luonteeltaan edistyvää ja kun kerran uusi on edistyksellisempää kuin vanha ja siis myös voittamatonta, niin käytännössä pitää nojautua uuteen ja kasvavaan, vaikkapa sillä kyseisenä hetkenä ei olisikaan ylivoimaa.

Elämässä ja politiikassa on aina katsottava eteenpäin eikä taaksepäin. Noudattaessaan sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmän rauhanomaisen rinnakkaiselon ja kilpailun politiikkaa kommunistinen puolue luo siten ehdot sosialistisen yhteiskunnan tuotannon ja tieteen kehitykselle. Kommunistinen puolue ottaa suunnistuksen siitä, että tässä kilpailussa pääsee voitolle nimenomaan sosialistinen eikä kapitalistinen järjestelmä, sillä sosialistinen järjestelmä on uusi, edistyksellinen järjestelmä.

Kun kehitysprosessi tapahtuu ristiriitojen syntymisen ja voittamisen kautta, niin myös yhteiskunnallisessa kehityksessä ristiriidat, vastakohtien taistelu on lainmukainen ilmiö. Sen vuoksi käytännöllisessäkään toiminnassa ei pidä pyrkiä vastakohtien sovittamiseen, ristiriitojen hämäämiseen, vaan on pyrittävä saamaan ne selville ja voiteuksi.

Kommunistinen puolue onkin aina menetellyt nimenomaan siten. Tsarismin julmissa oloissa se harjoitti

vallankumouksellista politiikkaa eikä sovittelupolitiikkaa, se johdatti työväenluokan taisteluun tilanherroja ja porvaris-toa vastaan aina täydelliseen voittoon saakka riistäjä-luokista ja proletariaatin diktatuurin pystyttämiseen.

Ristiriitoja on olemassa sosialistisessakin yhteiskun-nassa. Siksipä meidän ei pidäkään jokapäiväisessä elä-mässämme ja käytännöllisessä toiminnassamme pyrkiä hämäämään ristiriitoja, vaan tuomaan ne esiin ja voitta-maan. Elämässä ja jokapäiväisessä työssä ei saa sopeutua kehitystämme jarruttaviin epäkohtiin, vaan on käytävä taistelua niitä vastaan, pyrittävä poistamaan ne. Vain sel-lainen suhtautuminen ristiriitoihin todellisessa elämässä takaa menestyksellisen etenemisemme kommunismin joh-tavalla tiellä.

Materialistinen dialektiikka opettaa, että kehitysproses-sissa syntyy ristiriitoja muodon ja sisällön välillä. Useissa tapauksissa nämä ristiriidat ilmenevät siten, että vanha muoto ei vastaa uutta sisältöä ja että se jarruttaa kehitystä. Dialektinen kannanotto maatalouden kysymyksissä auttoi puoluettamme ja hallitustamme aikoinaan saamaan sel-ville, että pitkälle kehittyneen tekniikan vallitessa pienet kollektiivitaloudet talousmuotona osoittautuivat vanhentu-neiksi, sillä niissä ei voitu käyttää maatalouskoneita kyllin tehokkaasti. Tämä ristiriita voitettiin suurentamalla kol-lektiivitalouksia. Kollektiivitalouksien tuotannon edelleen kehittyminen johti siihen, että sellainenkin kollektiivitalouk-sien konepalvelun muoto kuin kone- ja traktoriasemat osoit-tautui vanhentuneeksi. Kävi välttämättömäksi luovuttaa maatalouskoneet välittömästi kollektiivitalouksien omistuk-seen. Koneet myytiin kollektiivitalouksille, kone- ja traktori-asetat muutettiin korjausasemiksi.

Tutkiessamme yhteiskuntaelämän yhteyksiä ja suhteita ja pitäen ohjeena materialistista dialektiikkaa voimme tehdä sellaisen johtopäätöksen, että kaikista yhteyksistä on otet-tava erikseen oleelliset, määräävät yhteydet. Käytännöllis-sessä toiminnassa on kulloinkin osattava erottaa käytän-

nöllisten tehtävien koostumasta tärkein, ensivuoroinen tehtävä, josta riippuu kaikkien muiden tahi enimpien tehtävien suorittaminen, toisin sanoen on osattava löytää se *perusrengas*, johon tarttumalla voidaan vetää mukaan koko ketju. Perusrengas onkin kaikkein oleellisin seikka käytännöllisessä toiminnassa, proletariaatin vallankumouksellisessa taistelussa, kommunismin rakennustyössä.

Materialistinen dialektiikka ei kuitenkaan sano, mikä nimenomaan on tuo perusrengas kunakin historiallisena ajankohtana. Mutta se auttaa löytämään tuon perusrankaan tarkastelemalla syvällisesti konkreettista tilannetta.

Puolueen historiasta voidaan esittää monta esimerkkiä siitä, kuinka puolue on osannut oikeaan aikaan erottaa kaikista tehtävistä tärkeimmän tehtävän ja kuinka sen kautta on taattu asian voitto. Esimerkiksi puolueen perustamisen aikoina oli paljon kerhoja ja järjestöjä, joilla ei vielä ollut tiukkaa yhteyttä keskenään. Näpertely ja kerhoilu häittäsi työväenluokan yhtenäisen ja monoliittisen puolueen perustamista. Tuona aikana oli puolueen suoritettavana olevien monien tehtävien joukossa tärkeimpänä tehtävänä yleisvenäläisen illegaalisen sanomalehden perustaminen. Sanomalehden julkaiseminen muodosti perusrankaan koko vallankumouksellisessa toiminnassa. Se johtui siitä, että silloisissa oloissa saatettiin vain yleisvenäläisen illegaalisen sanomalehden avulla luoda vankka puolueydin, joka kykeni liittämään yhteen kaikki kerhot ja järjestöt, luomaan ehdot aatteelliselle ja taktilliselle yhtenäisyydelle sekä laskemaan siten perustan uudentyypisen puolueen muodostamiselle. Leniniläinen „Iskra” oli nimenomaan se sanomalehti, jolla oli tavattoman suuri osuus vallankumouksellisen marxilaisen puolueen aatteellisessa ja järjestöllisessä valmentamisessa Venäjällä.

Taloudellisen rakennustyön tehtävien ketjussa Neuvostoliitossa on nykyään oma perusrankaansa. N. S. Hruštšev määritteli tuon perusrankaan selostuksensa teeseissä „Kollektiivitalousjärjestelmän edelleen kehittämisestä sekä

kone- ja traktoriasemien uudelleen järjestämisestä” seuraavalla tavalla:

„Taloudellisen rakennustyön alalla Neuvostoliiton kehityksen nykyvaiheessa nousee teollisuuden hallinnon uudelleen järjestelyn jälkeen etutilalle tärkeimpänä ja lykkäystä sietämättömänä kansantaloudellisena tehtävänä kollektiivitalousjärjestelmän edelleen kehittäminen ja kone- ja traktoriasemien uudelleen järjestäminen. Tämän tehtävän on asettanut tiukasti päiväjärjestykseen kollektiivitalouksien käytännöllinen rakennustyö, se että maatalouden tuotantovoimien kehitykselle on annettava enemmän tilaa, saatava aikaan maataloustuotteiden runsaus maassamme”¹.

Jokaisessa tuotantolaitoksessa ja kollektiivitaloudessa on johtajien osattava löytää kulloinkin perusringas sekä järjestettävä ja johdettava väki täyttämään tärkeintä tehtävää.

Maamme jokainen kansalainen työskentelee omalla alallaan. On hyvin tärkeää, että kukin suhtautuisi tehtävänsä valtiollisesti, sitoisi oman työnsä niihin tehtäviin, joita koko sosialistinen yhteiskunta täyttää. Meillä on jo paljon sellaisia ihmisiä, jotka ymmärtävät erinomaisesti, että jos he saavat omalla työpaikallaan aikaan työn tuottavuuden kohoamisen, niin maan mittakaavassa se tulee olemaan uusi askel kulutustarvikkeiden runsauden luomiseen maassamme. Materialistinen dialektiikka opettaa suhtautumaan asioihin juuri niin.

Olemme tarkastelleet materialistisen dialektiikan lakeja ja kategorioita erikseen jakaen luonnon- ja yhteiskunnan ilmiöiden yhtenäisen kehitysprosessin erottamattomiin osiinsa. Se oli tarpeen siksi, että asia tulisi paremmin ymmärretyksi. Mutta luonnossa ja yhteiskunnassa dialektiikan lait vaikuttavat yhdessä, sidottuina erottamattomasti toisiinsa. Siksipä voidaan jokaisesta esimerkistä löytää kaikki dialektiikan lait. Lenin kirjoitti, että jopa sellaisissa-

¹ „Pravda” lehti maaliskuun 1 p:nä 1958.

kin lauseissa kuin „Puun lehdet ovat vihreät”. „Juho on ihminen”, „Halli on koira” voidaan havaita dialektiikan kaikkien ainesten ituja. Ennen kaikkea havaitsemme *vastakohtien yhtenäisyyden*. Sana „Juho” merkitsee tietyn ihmisen nimeä eli filosofista kieltä käyttäen se merkitsee yksityistä ilmiötä. Sana „ihminen” taas merkitsee yleistä, toisin sanoen sellaista, mikä on ominaista paitsi Juholle myös Pekalle ja Nikolaille. Kaikki he ovat ihmisiä. Kun nyt nämä lauseen sanat vaihdamme filosofisiin käsitteisiin, niin syntyy seuraavaa: yksityinen (Juho) on yleinen (ihminen). Mutta yksityinen ja yleinen — neidän ovat vastakohtia. Siis tuo yksinkertainen lause on esimerkki vastakohtien yhtenäisyydestä. Tuossa lauseessa näemme muitakin dialektiikan aineksia. On *sattuma*, että kyseiselle henkilölle on annettu nimeksi „Juho”. Sana „ihminen” taas ilmentää hänen *välttämättömiä* piirteitään, jotka ovat ominaisia kaikille ihmisille. Näin siis sattumasta tulee välttämättömyyden olo-muoto. Sana „on” tarkoittaa *yhteyttä*.

Voimme itsekkin tulla helposti vakuuttuneiksi, että missä kappaleessa tai ilmiössä tahansa ovat dialektiikan ainekset yhdessä. Esimerkiksi ihmisen elämä muodostuu hänen erilaisista *keskinäisistä yhteyksistään* vanhempiin, lapsiin, yhteiskuntaan, kansakuntaan, valtioon. Ihmisen elämä muodostuu samanaikaisesti hänen *määrällisistä ja laadullisista* muutoksistaan: hän kasvaa, muuttuu, hankkii ammatin jne.

Tiedostamisprosessissa tai käytännöllisessä toiminnassa meidän kuitenkin täytyy kulloinkin rajoittua johonkin erilliseen puoleen ja vasta tutkittuamme tai uusittuamme sen käydä käsiksi toisiin puoliin. Materialistisen dialektiikan merkitys on siinä, että se antaa yleiset ja johtavat päätelmät niiden ilmiöiden tutkimista tai uudistamista varten, joiden kanssa joudumme käytännössä tekemisiin. Dialektiikan eri käsitteet, kategoriat ja lait ilmentävät, kuten olemme jo osoittaneet, tiedostamiemme kappaleiden eri puolia. Siksi niiden huomioiminen auttaa meitä välttymään

yksipuolisuudelta ja pääsemään lähemmäksi teoreettisten tai käytännöllisten kysymysten kaikinpuolista ratkaisua. Dialektiikan peruskategoriat ja -lait kiinnittävät huomionsamme kyseisen kappaleen eri puoliin, ne muistuttavat alituisesti siitä, ettei kappale rajoitu esillä olevaan puoleen tai erikoisuuteen, vaan sillä on paljon muita puolia, joita ei saa jättää huomioimatta.

Materialistinen dialektiikka ei ole dogmaattinen, vaan luova metodi. Sen soveltaminen tiedostamiseen ja käytäntöön merkitsee kyseisen kappaleen olemuksen selvittämistä, sen todellisen sisällön selvittämistä, eikä elämän sullomista johonkin kaavaan. Jonkin konkreettisen päätöksen tekemiseksi on ennen kaikkea tutkittava asian olemus, kappaleen varsinainen sisältö.

Niinpä vuoden 1905 vallankumouksen aattona, jolloin heräsi kysymys Venäjän porvarillis-demokraattisen vallankumouksen johtamisesta, sellaiset marxilaiset kuin Plehanov olivat sitä mieltä, että vallankumouksen johdossa tulee olla porvariston. He lähtivät siitä, että vallankumous oli porvarillinen vallankumous. Lenin arvosteli tuota kannanottoa selittäen, että siinä ei ole osattu käyttää materialistista dialektiikkaa. Hän osoitti, että todellisen marxilaisen dialektikon ei pidä ottaa lähtökohdaksi yleistä totuutta vallankumouksen luonteesta, vaan vallankumouksen konkreettiset ehdot. Ja historialliset ehdot ovat sellaiset, että porvarillis-demokraattisen vallankumouksen johtajana voi olla ja tulee olla proletariaatti eikä porvaristo.

Materialistisen dialektiikan tutkimisen tarkoituksena on siis perehtyä siihen ja oppia käyttämään sitä elämässä. Dialektiikan käyttämisen taito tarjoaa jokaiselle neuvostoihmiselle mahdollisuuden ratkaista itsenäisesti tieteen ja käytännön konkreettisia kysymyksiä sekä ymmärtää maamme elämän ilmiöt ja kansainväliset tapahtumat.

Ihminen ei opi yhtäkkiä soveltamaan dialektiikkaa samoin kuin muutakaan taitoa, se vaatii sitkeää työtä ja

alussa saattaa tulla virheitä. Mutta sanoihan Lenin, että vain se ei erehdy, joka ei tee mitään. On eriteltävä virheidensä syitä, jotta niiltä vältyttäisiin vastaisuudessa.

Marxilainen dialektinen metodi opitaan siten, että tutkitaan syvällisesti materialistista dialektiikkaa ja sitä kuinka marxismin-leninisin perustanlaskijat sitä käyttivät ja kuinka kommunistinen puolue nykyään sitä käyttää.

SISÄLLYS

Miksi tieteellinen tiedostamismetodi on välttämätön	3
Tieteellinen tiedostamismetodi	7
Kappaleiden ja ilmiöiden keskinäinen yhteys ja keskinäinen riippuvaisuus niiden kehityksessä	21
Vastakohtien yhtenäisyyden ja taistelun laki	35
Laki määrällisten muutosten muuttumisesta laadullisiksi muutoksiksi	53
Kieltämisen kieltämisen laki	66
Materialistisen dialektiikan merkitys tiedostamisessa ja käytännöllisessä toiminnassa	73

Karjalan ASNT:n Kulttuuriasiain ministeriön
Sortavalan kirjapaino

Sortavala, Karjalankatu, 32